MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ

Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

Společná bezpečnostní a obranná politika, její vojenské mise a naplňování jejích cílů

Bakalářská práce

Autor: Petr Čadílek

Vedoucí práce: Mgr. Ondřej Mocek

Brno 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědom, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 28. 12. 2014

……

Podpis

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucímu práce Mgr. Ondřeji Mockovi za odborné vedení práce a velmi cenné rady při zpracovávání problematiky.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá analýzou důvodů vzniku a záměrů Společné bezpečnostní a obranné politiky v kontextu s úspěšností jejich vojenských misí, kde jednotky pod vlajkou Evropské unie operují na území balkánského poloostrova a v Africe. Jako cíl práce je stanovena analýza jednotlivých misí a interpretace naplňování plánů projektu obranné politiky Evropské unie.

Praktická část analyzuje a vyhodnocuje efektivitu tří vybraných vojenských misí provedených pod velením Evropské Unie. Dále poskytuje systematické srovnání těchto misí v kontextu s naplňováním cílů Společné bezpečnostní a obranné politiky.

Klíčová slova

Evropská unie, Petěrburské úkoly, Společná bezpečnostní a obranná politika, Severoatlantická aliance, spolupráce, Helsinky Headline Goals

Annotation

This thesis analyzes the reasons for the emergence and objectives of the Common Security and Defence Policy in the context of the success of their military missions, where the troops under the flag of the European Union operate in the territory of the Balkan Peninsula and in Africa. As the aim of the thesis is determined the analysis of individual missions and interpretation of the fulfillment of the plans of the Common Security and Defence Policy.

The practical part analyzes and evaluates the effectiveness of three selected military missions carried out under the command of the European Union. It also provides a systematic comparison of these missions in the context of pursuing the aims of the Common Security and Defense Policy.

Keywords

European Union, Petersburg tasks, Common Security and Defence Policy, NATO, cooperation, Helsinki Headline Goals

Obsah

1 Úvod a cíl práce 7
2 Metodologie práce 10
I Rešeršní část 11
3 Společná bezpečnostní a obranná politika (SBOP) 11
3.1 Historie SBOP a její hlavní rysy 11
3.2 Současný stav zájmů a možností SBOP 16
3.3 Vztahy EU - NATO - USA 19
3.4 Struktury a nástroje SBOP 23
3.4.1 Politický a bezpečnostní výbor (PSC) 23
3.4.2 Vojenský výbor EU (EUMC) 23
3.4.3 Výbor pro civilní aspekty řešení krizí (CIVCOM) 24
3.4.4 Politicko-vojenská skupina (PMG) 24
3.4.5 Ředitelství pro řízení a plánování krizí (CMPD) 24
3.4.6 Vojenský štáb EU (EUMS) 24
4 Aplikované teorie výzkumu 26
4.1 Moc 26
4.2 Hard power 26
4.3 Soft power 27
4.4 Smart power 28
II Praktická část 29
5 Vojenské operace SBOP 29
5.1 EUFOR Concordia 30
5.1.1 Historické souvislosti konfliktu 31
5.1.2 Popis operace Concordia 32
5.1.3 Analýza operace Concordia 34
5.1.4 Komparativní analýza operace EUFOR Concordia s HLG 35
5.2 EUFOR Althea 37
5.2.1 Historické souvislosti konfliktu 37
5.2.2 Popis Operace Althea 38

5.2.3 Analýza operace Althea 40
5.2.4 Komparativní analýza operace EUFOR Althea s HLG 42
5.3 EUFOR Artemis 43
5.3.1 Historické souvislosti konfliktu 43
5.3.2 Popis Operace Artemis 44
5.3.3 Analýza operace Artemis 46
5.3.4 Komparativní analýza operace EUFOR Artemis s HLG 48
6 Syntéza a vyhodnocení 50
7 Závěr 53
8 Zdroje 54

1 Úvod a cíl práce

Bakalářská práce se zabývá evropskou strategií bezpečnostní politiky a operacemi, které se pod záštitou Evropské unie (dále jen EU) uskutečňují. Evropská integrace jde ruku v ruce s idejí evropské obrany již od samého počátku integrace evropského regionu. Po relativně dlouhém zpracovávání a plánování tohoto projektu se v roce 1998 proměňuje do formy tzv. Společné bezpečnostní a obranné politiky (dále jen SBOP), jakožto jeden z pilířů konceptu Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU (dále jen SZBP). Vytvoření SBOP je pravděpodobně jedním z nejdůležitějších milníků vývoje v historii EU. Jeho cílem bylo vytvořit vůbec první nadnárodní hard power vojenský nástroj pro aplikaci na mezinárodní úrovni. Pro EU znamená využívání těchto nástrojů klíčový prvek suverenity.

Nutno podotknout, že vojenská a politická spolupráce funguje již od padesátých let v podobě Severoatlantické aliance (dále jen NATO). Nicméně touha po komplexnější ochraně a vyšší konkurenceschopnosti na poli bezpečnostní problematiky dohnala EU k zásadním krokům vstříc vlastní obranné politiky. SBOP, jakožto součást integrace evropského regionu, je též určitou reakcí na konec tzv. studené války a nepochybně i na válku v bývalé Jugoslávii začátkem 90. let, kde neschopnost Evropy relevantně reagovat vedla k prodloužení konfliktu.

Snaha Evropy vymanit se z dopadů studené války je nepochybně z velké části charakterizována vytvořením projektu SBOP. Za pomocí vhodných vojenských prostředků by měla být EU schopna v případě potřeby zprostředkovat zásah proti případným konfliktům či krizovým situacím na svém kontinentě, sousedících regionech nebo regionech majících historické vazby na evropské země. EU se v rámci SBOP pochopitelně i snaží dosáhnout schopnosti realizace vojenských zásahů bez nutné intervence Spojených států amerických (dále jen USA) a následně i NATO, které je v současnosti pro projekt SBOP důležitým či stále nepostradatelným společníkem. Dalším podstatným faktorem tvorby SPOB je též i tendence EU stimulovat vlády jednotlivých států k propracovanějším postupům regulování vlastní autonomní obrany, tj. (kromě jiného) zvýšení investic do zbrojení a zbrojního průmyslu.

Úspěch či neúspěch SBOP může do značné míry ovlivnit budoucnost EU a její roli na mezinárodní scéně. Případný úspěch SBOP může teoretický vést k vytvoření komplexní evropské armády, což by znamenalo i konsenzus v zahraniční politice členských států EU, případně i tvorby evropského státu. Nicméně pokud SBOP selže, bude to znamenat neschopnost EU dát dohromady vojenské prostředky na nadnárodní úrovni tak, aby operovaly na základě vzájemné shody. Tento neúspěch může posléze vést k degradaci EU do sekundární role v oblasti světových politických hráčů. V extrémním případě by pak s neúspěchem SBOP šla ruku v ruce stagnace integračních procesů nebo úplný zánik EU. Z těchto faktorů vyplývá důležitost zmíněné problematiky jak na současné, tak budoucí úrovni, což přímo odůvodňuje potřebu této práce. Práce vychází z hlavní výzkumné otázky: „je *SBOP projektem, který aplikuje svoji politiku na konkrétní subjekty v souladu s vytyčenými cíli a odpovídají operace, které probíhají pod jeho záštitou, plnění jeho poslání a přispívají k soudržnosti EU?“*. Tato otázka udává cíl výzkumu této práce, díky které bude možno vyhodnotit efektivitu a účelnost obranné politiky EU, případně predikci budoucího vývoje projektu SBOP a EU jako celku.

Na výzkumnou otázku práce bude nahlíženo prostřednictvím analýzy míry úspěšnosti tří vybraných vojenských operací, které se uskutečnily v rámci SBOP. Dvě vojenské operace se odehrály na evropském kontinentě v oblasti západního balkánského poloostrova a jedna níže popsaná na území Afriky. A sice EUFOR Concordia v Makedonii, EUFOR Althea v Bosně a Hercegovině a EUFOR Artemis v Konžské demokratické republice. Míra úspěšnosti operací bude zjišťována porovnáváním výstupu operací a nastavených vojenských cílů SBOP, tzv. Helsinky Headline Goals (dále jen HLG), a jelikož byla doba splnění HLG do roku 2003 (viz druhá kapitola), je tato zvolená výzkumná metoda v ideálním časovém horizontu v kontextu s uskutečněním první mise SBOP v témže roce.

Práce zvolila zmíněné operace EU na základě jak historických souvislostí, tak i na vhodném časovém horizontu. Nicméně nutno podotknout, že práce v rámci analýzy misí SBOP nepostupuje chronologicky, nýbrž na základě souvislostí a geografické polohy.

EUFOR Concordia je vůbec první misí SBOP, což poskytlo bohaté informace o schopnostech vojenských nástrojů EU. EUFOR Althea je na druhou stranu největší

operací pod záštitou SBOP. Obě tyto mise byly nasazeny do regionu balkánského poloostrova, který hrál při tvorbě SBOP podstatnou roli a navíc mezi lety 2003-2004, což časově zapadá do stanovení HLG. Další operace, EUFOR Artemis, podléhající analýze v této práci je naopak nasazena mimo evropský kontinent, což ukazuje schopnosti mobilizace evropských vojenských jednotek, a tedy jeden z klíčových faktorů úspěchu SBOP.

Tato práce vychází též z relativně nového konceptu tzv. smart power, který pojednává o radikální změně pohledu na oba, již dlouho známé koncepty, tzv. hard power a soft power tím, že bere v úvahu jejich kombinaci. S ohledem na důležitost SBOP a její potencionální úspěch či neúspěch je důležité novou koncepci smart power v této práci zahrnout.

Ke srozumitelnému zodpovězení již zmíněné výzkumné otázky je práce systematicky rozdělena na pět kapitol, které jsou kromě úvodu práce, závěru a metodologie práce rozdělené do rešeršní části a části praktické. První kapitola se zaměřuje na metodologii práce, kde jsou rozebrány a odůvodněny zjišťovací metody práce. Druhá kapitola této práce, „Společná bezpečnostní a obranná politika ", je rozdělena do čtyř částí. V první řadě je kapitola zaměřena na historický přehled SBOP, kde jsou popsány jednotlivé události, které postupně vedly k jejímu vývoji. V řadě druhé práce charakterizuje současný stav vlastností a možností SBOP. V řadě třetí se pak práce zaměřuje na interpretaci vztahů EU - NATO - USA na poli bezpečnosti. Jako poslední bod druhé kapitoly bakalářské práce je charakterizována struktura a nástroje SBOP. Třetí kapitola popisuje teoretické rámce a koncepty použité při tvorbě práce. Popisuje koncept moci a její význam. Dále charakterizuje konkrétnější koncepty moci zmiňované již výše, a sice hard power, soft power a smart power. Kapitola čtvrtá a pátá, řadící se již do praktické části práce, představuje analýzu jak všech tří zmíněných vojenských operací jednotlivě, tak obecnou analýzu těchto operací jako celku. Celková syntéza jednotlivých operací může snadněji identifikovat možné trendy ve vývoji SBOP a jako taková se stane páteří celé práce a hlavním výchozím bodem pro zodpovězení výzkumné otázky bakalářské práce. Závěr práce bude následně obsahovat shrnutí nejdůležitějších bodů práce.

2 Metodologie práce

Tato kapitola se bude nyní zabývat metodologií, která představuje určitý základ spolehlivého výzkumu. Pouze správně interpretovaná metodika povede k zodpovězení výše zmiňované výzkumné otázky této bakalářské práce. Jak tvrdí Mair, *„většina politického a sociálního výzkumu se realizuje pomocí komparativní, neboli srovnávací metody. Zaměřuje se na zjišťování, kde jsou přímo srovnávány jednotlivé případy“.* (Mair 2008, str. 177)

Tato studie vychází z tohoto výzkumného procesu, a spadá tudíž do kategorie komparativních výzkumů. Dle Della Porty, *„se metoda zaměřuje na širší popis několika případů určitého jevu. Je tedy alternativní statistickou metodou“*. (Della Parta 2008, str. 198) Hlavním důvodem aplikace komparativní metody je v tomhle případě počet operací v rámci SBOP a počet určitých vytyčených cílů EU v rámci této politiky. Do dnešní doby bylo ukončeno pouze několik málo operací SBOP, což znemožňuje statistickou analýzu.

Tento výrok je v souladu s Della Portou, která tvrdí, že *„použití komparativní metody je vhodné v případech, kde je jejich počet nedostačující ke statistické manipulaci“.* (Della Porta 2008, str. 201) Na základě tohoto tvrzení lze tedy říci, že komparativní metoda je pro problematiku SBOP tou nejvhodnější.

Mandáty vojenských operací budou podrobeny komparaci s výstupy operací. Tím bude zjištěno, do jaké míry se určitá mise ubírala dle plánování. Následně se výstupy operací porovnají s celkovými cíli nastavenými jako HLG v rámci SBOP. To povede k závěrečné analýze a k zodpovězení výzkumné otázky bakalářské práce: „je *SBOP projektem, který aplikuje svoji politiku na konkrétní subjekty v souladu s vytyčenými cíli a odpovídají operace, které probíhají pod jeho záštitou, plnění jeho poslání a přispívají k soudržnosti EU?“*.

Práce využívá převážně internetových zdrojů a odborných článků z databází, které jsou dostupné prostřednictvím Moravské-zemské knihovny v Brně.

I Rešeršní část

3 Společná bezpečnostní a obranná politika (SBOP)

Ke správnému zodpovězení výzkumné otázky bakalářská práce, a sice míry úspěchů vojenských operací SBOP, je v první řadě nutné jednoznačně poznat a pochopit, co koncept SBOP přesně znamená a též, jakou cestou se dostala do současné podoby. Je též nezbytné analyzovat motivaci, která stála za zrozením SBOP. Tato kapitola je rozdělena do čtyř částí. První se zaměřuje na historické milníky, které vedly ke vzniku současné SBOP. Následovat bude současná situace SBOP. Závěrem se pak kapitola zabývá problematikou bezpečnostních vztahů mezi EU, NATO a USA a též strukturami a řídícími institucemi SBOP.

3.1 Historie SBOP a její hlavní rysy

Počátky vytváření nynější SBOP můžeme zaznamenat již krátce po ukončení 2. světové války. Iniciativy k položení základního kamene projektu, vygenerované zájmem evropských společenství pro budování spolupráce, se do světla zájmu dostávají na konci čtyřicátých let. Válkou poznamenaný a vyčerpaný region si je vědom síly spočívající v posílení spolupráce v zahraniční politice a vysílá první impulzy, které se mají stát indikátorem bezpečnosti a komplexnosti kontinentu. (Weisserth 2010)

SBOP má své počátky ve smlouvě z Dunkirk podepsané 4. března 1947 Spojeným královstvím (dále jen UK) a Francií. Tato smlouva s názvem „smlouva spojenectví a vzájemné pomoci“ měla za úkol chránit zúčastněné země před potencionální německou agresí. (Treaty of Alliance 1947) O rok později, dne 17. března 1948, byl tento závazek rozšířen, a to jak svým obsahem, tak i počtem zúčastněných ratifikací tzv. Bruselského paktu. Signatáři jsou: UK, Francie, Nizozemí, Belgie a Lucembursko. (The Brussels Treaty 1948)

Bruselský pakt, jak je prohlášeno v jeho preambuli, stanovuje zásady, které mají eliminovat jakoukoliv budoucí německou agresi, a stanovuje povinnost zúčastněných států vzájemné pomoci a kolektivní obrany. Prohlašuje, že: „*pokud by se některý ze zúčastněných stal předmětem ozbrojeného útoku, ostatní země dohody poskytnou veškeré vojenské i jiné prostředky, které jsou v jejich silách*“. (The Brussels Treaty 1948)

Povinnost vzájemné obrany však nebyla omezena pouze pro případ Německa, nýbrž proti jakémukoliv útočícímu státu. Rozšíření spektra povinnosti vzájemné pomoci bylo výsledkem narůstajících obav západních mocností z agresivní a expanzivní politiky Sovětského svazu (dále jen SSSR) v období po druhé světové válce. (The Brussels Treaty 1948)

K efektivnějšímu dosažení cílů navrhovaných v Bruselském paktu se v září roku 1948 zúčastnění rozhodli vytvořit vojenskou agenturu s názvem „Western Union Defence Organization“. (The European Institut 2014) Tato agentura se stala zárodkem NATO i tzv. Západoevropské unie (dále jen ZEU). Signatářské země bruselského paktu se ještě v roce 1948 snaží o zvyšování počtu spojeneckých států a zahajují jednání s USA a Kanadou, vstříc společné smlouvě na poli bezpečnosti. Tato jednání nakonec dne 4. dubna 1949 vyústí k podepsání Severoatlantické smlouvy. Smlouvu podepisuje 12 států, a sice: USA, UK, Belgie Dánsko, Kanada, Island, Francie, Itálie, Holandsko, Lucembursko, Norsko a Portugalsko. (EU, External Action 2014)

Ke konci 60. let začíná evropská komunita projevovat zájem na poli objevování nových možností, prostřednictvím kterých by ráda dosáhla přiblížení se harmonizaci jednotlivých zahraničních politik států Evropy. Na summitu konaném v holandském Hague v prosinci roku 1969 vysílají evropští vůdci své ministry zahraničních věcí ve prospěch prozkoumání proveditelnosti bližších integračních procesů na politické rovině. Ministři reagovali na tuto skutečnost představením myšlenky evropské politické spolupráce (dále jen EPS) v tzv. „Davignonově zprávě“ v říjnu roku 1970 (plán komisaře Etienna Davignona). V rámci této zprávy byly definovány určité cíle, a tedy: harmonizace pozic jednotlivých aktérů, konzultace a v případě potřeby společné akce. Dále byly definovány její postupy, čili: každých 6 měsíců setkání ministrů

zahraničních věcí a čtvrtletní zasedání politických lídrů tvořících tzv. politický výbor. Dá se tedy říci, že EPS měl usnadnit proces konzultací mezi evropskými členskými státy. (Weisserth 2010)

V roce 1986 byla myšlenka EPS formalizována do tzv. Jednotného evropského aktu. Hlavní charakteristika EPS spočívala v konzultaci otázek zahraniční spolupráce mezi členskými státy. EPS přinesla možnosti užší spolupráce na politické scéně, nicméně se ukázalo, že členské státy byly poměrně stále slabším článkem v porovnání se světovými mocnostmi, což se projevilo např. v průběhu sovětské invaze do Afghánistánu, islámské revoluce v Íránu nebo ve válce v bývalé Jugoslávii začátkem devadesátých let. (EU, External Action 2014)

V důsledku těchto událostí se evropské státy pokusily posílit svůj význam na mezinárodní úrovni pokračováním ve vytváření úsilí o rozvoj užší spolupráce v oblasti zahraniční politiky a obrany. Toto úsilí vedlo ke tvorbě konkrétního mezivládního pilíře pro zahraniční politiku otázky bezpečnosti evropských struktur. Při podpisu Maastrichtské smlouvy[1] v roce 1992 je tak EPS nahrazena SZBP. (Weisserth 2010)

SZBP se stává relativně dalekosáhlejší než zmíněná EPS. SZBP zahrnuje všechny otázky týkající se bezpečnosti EU, včetně budoucího vymezení společné obranné politiky, která by mohla časem vést ke konceptu komplexní společné obrany. (Weisserth 2010)

Ve stejné době se evropské státy dále snažily budovat komplexnější politickou spolupráci. Tyto kroky byly více či méně vyvolány kolapsem bipolárního světa, což mělo za následek nepředvídatelně se měnící politickou realitu. S cílem přizpůsobit se novému politickému prostředí zakládá ZEU roku 1992 tzv. Petěrburské úkoly, které jsou definovány řadou vojenských misí, které ZEU byla zmocněna provádět. (Gnesotto 2004)

[1] Smlouva o Evropské unii, otevírá novou etapu evropské integrace. Vytváří Evropskou unii spočívající na třech pilířích: evropských společenstvích, společné zahraniční a bezpečnostní politice a policejní a soudní spolupráci v trestních věcech. Smlouva zavádí evropské občanství, posiluje pravomoci Evropského parlamentu a zakládá hospodářskou a měnovou unii. (EUROPA 2010)

Petěrburské úkoly podrobně definovaly spektrum vojenských akcí/funkcí, které může Evropská unie podnikat ve svých krocích ve prospěch krizového managementu. (Petersberg Tasks 1992)

Prohlášení ministrů definovalo tři následující účely, pro které by mohly být nasazeny vojenské jednotky, a sice: humanitární a záchranné akce a mise bojových sil k řešení krizí, včetně peace-making[2] a peace-keeping[3]. Petěrburské úkoly byly následně v roce 1997 při podpisu tzv. Amsterdamské dohody přijaty EU.

Amsterdamská dohoda vstoupila v platnost v květnu 1999. Smlouva vytvářela řadu nových struktur a úkolů pro SZBP. Postarala se o zvyšování odpovědnosti na poli mírových a humanitárních zaměření a tvorbu užší vazby vůči ZEU. Amsterodamská dohoda se postarala též o posílení legitimity zahraniční politiky EU prostřednictvím vytvoření pozice vysokého zmocněnce pro SZBP. Oficiální mandát na tuto funkci obsahoval přípravy a provádění politických rozhodování, dále jednání ve jménu Rady EU na žádost předsednictví a jednání s třetími stranami. (Weisserth 2010)

Existence dvou evropských organizací řešících bezpečnostní problematiku, a sice EU a ZEU, pokračovala skrze dekádu devadesátých lech. Nicméně jejich status oddělených entit zjevně omezoval komplexnost spolupráce evropské vojenské sféry. Řešení této problematiky se začalo rýsovat na summitu v St. Malo v prosinci roku 1998, kde se *„francouzský prezident Jacque Chirac a britský premiér Tony Blair shodli na potřebě evropského vojenského prvku, jehož absence se hluboce projevila při zhroucení bývalé Jugoslávie“*. (Gnesotto 2004, str. 12) Výsledná prohlášení byla historicky vůbec prvním stavem britsko-francouzkého konsensu v evoluci obranných nástrojů v rámci EU. (The Cologne European Council 1999)

Po jednání v St. Malo následovalo v roce 1999 setkání vedoucích představitelů EU v Kolíně nad Rýnem, kde se rozhodlo poupravit a posílit SZBP ve třech hlavních bodech. (Evropský institut 2014) Těmito body jsou: vytvoření tzv. evropské

[2] Proces vyjednávání o míru mezi stranami konfliktu. Bývá doprovázen třetí stranou, která podporuje komunikaci k dosažení míru. Je v pořadí druhou fází za peace-keeping a předcházející fází pro peace-building. (University of Colorado 1998)

[3] Udržování separace konfliktních skupin prostřednictvím bariér. Bariéry jsou tvořeny z neutrálních vojáků a národů. Nezabývají se však žádným mírovým jednáním. (University of Colorado 1998)

bezpečnostní a obrané politiky (dále jen EBOP) v rámci SZBP, integrace cílů ZEU v EU a potvrzení, že *" EU musí disponovat kapacitami pro autonomní akce, které budou podpořené důvěryhodnými vojenskými silami. Dále musí oplývat připraveností tak, aby bylo možné v případě potřeby relevantně a rychle reagovat na mezinárodní krize, aniž by byla nutná intervence ze strany NATO"*. (EU External Action 2014) Zmíněná ustanovení ze zasedání v Kolíně nad Rýnem v roce 1999 vedla o rok později k oficiálnímu vzniku EBOP na zasedání evropské rady v Nice. (Evropský institut 2014 a Petrov 2010)

Bylo jasné, že vývoj SBOP byl pro EU předpokladem, jak hrát plnohodnotnou roli na mezinárodní scéně. Členské státy EU se na zasedání dohodly na nutnosti jednotného institucionálního rámce pro plánování a vedení vojenských operací, a sice: *„Pravidelné zasedání Rady pro všeobecné záležitosti a v případě nutnosti i ministrů národní obrany; stálý orgán v Bruselu a politický a bezpečnostní výbor složený z velvyslanců a z expertů na politické a vojenské jednání, vojenský výbor EU složený z vojenských zástupců; dále satelitní Centreand Institut pro bezpečnostní studia. Evropské hlavy států a předsedové vlád dále uvádí, že je třeba rozvíjet ozbrojené síly a politiky speciálně zaměřené pro operace v krizovém managementu."* (Cologne European council 1999, str. 1)

Poslední úpravou v oblasti evropské obrany bylo podepsání tzv. Lisabonské smlouvy. Lisabonská smlouva byla podepsána v říjnu 2007 a v platnost vstoupila dne 1. prosince 2009. *„Mění a upravuje dvě již existující smlouvy, a sice: Smlouva o EU a Smlouvy o založení evropského společenství (v současnosti Smlouvy o fungování EU)."* (Lisbon Treaty 2007)

Lisabonská smlouva významně posílila vnější politiku EU a založila její právní subjektivitu. EU nyní disponuje širšími pravomocemi na mezinárodním poli, může například uzavírat mezinárodní dohody nebo vstupovat do mezinárodních organizací, základním pravidlem ovšem zůstává jednomyslnost. Vzhledem ke společné zahraniční a bezpečnostní politice EU usiluje o posílení soudržnosti a o zviditelnění politiky. (Euroactiv 2014)

Smlouva tak nahrazuje dohodu o obraně členských zemí ZEU. Skutečnost, že EU přijala roli ZEU s podpisem Amsterdamské dohody, staví existenci ZEU do nadbytečné pozice. Z tohoto důvodu přestává ZEU oficiálně existovat. Následně mění EBOP svůj název na SBOP. (EU, External Action 2014)

3.2 Současný stav zájmů a možností SBOP

V současnosti je oblast obrany a vojenské záležitosti v rámci EU v kompetenci SBOP, která je jako taková součástí SZBP. Hlavním cílem SBOP je rozvíjení vojenských a civilních kapacit pro krizový management a předcházení konfliktů na mezinárodní úrovni, a tím napomáhání k mezinárodnímu míru a obecné bezpečnosti. (EU, External Action 2014)

Kroky, které mají zajistit hlavní cíle SBOP, jsou realizovány prostřednictvím řadou civilních a vojenských operací na základě Petěrburských úkolů. Jak bylo již zmíněno, petěrburské úkoly byly původně stanoveny ZEU a posléze přijaty EU na základě ratifikace amsterdamské dohody. Následně se v rámci lisabonské smlouvy rozšiřuje rozsah nastavených úkolů. V současnosti zahrnují: *„humanitární a záchranné akce; předcházení konfliktům a udržení míru; mise bojových sil k řešení krizí, včetně prosazování míru; společné akce v oblasti odzbrojování; vojenské poradenství a post konfliktní stabilizační úkoly“*. (Lisbon Treaty 2007)

První skutečný krok vstříc budování operace schopných vojenských jednotek umožňujících SBOP provádět výše popisované úkoly se odehrál v prosinci roku 1999 v rámci zasedání Rady EU v Helsinkách. Členské státy EU zde přijaly hlavní cíle vojenských operací zmiňované výše, HLG. HLG jsou navrženy tak, aby na základě petěrburských úkolů zajistily, že bude EU vlastnit a rozvíjet vojenské kapacity nezbytné pro provádění efektivních operací. Na základě zasedání Rady EU v Kolíně nad Rýnem v roce 1999 by měla EU mít k dispozici autonomní vojenskou základnu a schopnost reakce na mezinárodní konflikty. HLG tedy uvádí následující cíle: do roku 2003, prostřednictvím vzájemné dobrovolné spolupráce členských států EU, budou vojenské jednotky schopné efektivní mobilizace, a to v souladu s Petěrburskými úkoly tak, jak

byly dohodnuty v Amsterdamské smlouvě. Budou schopny operace až do počtu 15 brigád čítajíce 50 000 až 60 000 osob. Vojenské síly by měly být plně soběstačné s výkonným velením, řízením a kvalitní logistickou podporou a případě potřeby mít k dispozici letecké a námořní jednotky. Jednotlivé členské státy by měly být schopny nasazení v plném rozsahu na zmíněné úrovní do 60 dnů. Jednotky musí být dále schopny takového nasazení po dobu minimálně 1 roku. (Helsinky Headline Goals 1999)

Zkušenosti získané z vojenských operací EUFOR Concordia a Artemis (operace jsou analyzovány v pokročilejší části práce) vedly k měnícím se bezpečnostním prostředím a k odklonu od převážně kvantitativního zaměření HLG ke komplexnějšímu a kvalitativního přístupu. Evropská rada si následně v roce 2004 stanovila nový cíl pro zlepšení funkčnosti a schopností HLG 2010, kde identifikovala několik strategických scénářů, kde by EU měla: do roku 2010 být schopna podnikat rozhodné a rychlé kroky využíváním soudržnějšího přístupu všech aktérů, a to k celému spektru krizového managementu, který vyplývá ze Smlouvy o EU a Petěrburských úkolů, dále, EU musí být schopna reagovat a jednat dříve, než dojde do krizové situace a touto preventivní angažovaností též zabránit prohlubování konfliktu. Dále by EU měla být schopna provádět několik operací současně na různých úrovních angažovanosti a ve stejné míře kvality. (Helsinky Headline Goals 1999)

Roku 2003 potvrzuje rada EU, že *„SBOP dosáhla schopnosti realizace všech Petěrburských úkolů“* (EU, External Actions 2014) i navzdory některým nedostatkům. Omezení spočívá v času mobilizace jednotek a schopnosti vést plně kvalitní krizový management při provádění souběžných operací. Zmiňované nedostatky byly v předešlých letech řešeny EU, což vyvrcholilo v roce 2010 v přijetí zmíněných HLG. Tento kompromis zahrnuje vhodné strategické postupy vedoucí k udržitelnosti úspěšnosti operací. (EU External Action 2014)

Výzkumná otázka této bakalářské práce se vztahuje k míře úspěšnosti operací pod záštitou SBOP EU. Tedy, je zapotřebí vzít v úvahu všechny nástroje, které jsou v rámci SBOP k dispozici, a to včetně civilních nástrojů soft power. Koncept soft power bude charakterizován v následující kapitole, nicméně je nezbytné nyní připomenout, že

v rámci civilních možností vytvořil SBOP též řadu cílů, ve jménu kterých se snaží realizovat.

Civilní krizový management, oblast, kde bývala EU vždy v čele mezinárodního úsilí, tvoří klíčovou součást politiky EU a SBOP a je uváděn jako Civilian Headline Goals (dále jen CHG). (Civilian Headline Goals 2000)

První „hlavní cíl" byl stanoven v roce 2000 na zasedání Evropské rady v Santa Maria da Feira v Portugalsku. Jako čtyři prioritní oblasti pro EU identifikuje policejní stát, právní stát, civilní správu a civilní ochranu. V oblasti policejní spolupráce stanovila Rada EU konkrétní cíle, v rámci nichž by členské státy EU mohly společně poskytovat až 5000 policistů pro operace na řešení krizí, s 1000 připravenými vysokými důstojníky schopných mobilizace do 30 dnů. Členské státy EU si též určily řadu klíčových úkolů civilní policie, která zahrnuje: monitoring, poradenství a odborný výcvik tamní policie, zabránění nebo zmírnění vnitřních krizí a konfliktů, nastolení práva a pořádku v post-konfliktních situacích, podpoření místní policie v ochraňování lidských práv. (Civilian Headline Goals 2000)

V roce 2001 následně stanovila Rada EU na jednání v Gothenburgu konkrétní cíle pro další tři prioritní oblasti. V roce 2003 si EU stanovila své možnosti, a tedy: mít k dispozici 200 soudců a státních zástupců připravených pro operace krizového managementu v oblasti právního státu, které by mohly být nasazeny do 30 dnů, vytvořit skupiny odborníků v oblasti civilní správy (včetně všeobecné správní, sociální a infrastrukturní funkce) a poskytnout týmy čítající až 2000 lidí v oblasti civilní ochrany s tím, že schopnost jejich nasazení bude vždy ve velmi krátkém časovém horizontu. Tyto týmy vždy obsahují 2 až 3 koordinační články složené z 10 odborníků se schopností mobilizace během 3 až 7 hodin. (Civilian Headline Goals 2000)

Po Konferenci o schopnosti civilních kapacit konané v Bruselu v roce 2004 byly tyto cíle za splněné. Nicméně v roce 2008 byla formulace CHG znovu na základě nabytých zkušeností přepracována. Vztahovala se na zvýšení pozornosti k vzdělávacímu procesu, personální řízení a plánování misí. (Civilian Headline Goals 2000)

Členské státy EU se dále zaměřovaly na zdokonalování efektivnosti svých civilních misí. CHG se zaměřuje na zdokonalování kapacit operativně schopných jednotek a na synchronizaci s HLG, též diskutovaných v roce 2010. Nové cíle CHG navazují na již existující faktory civilního krizového managementu EU a kladou větší důraz na vzájemnou kooperaci mezi civilními misemi a vojenskými operacemi, a to hlavně v kontextu se zdokonalováním schopnosti nasazení do akce a celkové připravenosti. Též se zaměřují na vývoj a definice dalších funkcí v oblasti krizového managementu, jako jsou cvičení soudních znalců a expertů na analýzy konfliktů. CHG 2010 též věnuje pozornost vytvoření speciální zásahové jednotky (Civilian Response Teams) obsahující experty pro rychlé nasazení. (Civilian Headline Goals 2000)

EU se v současnosti pokouší vytvářet synergii mezi vojenskými a civilními nástroji hned v několika oblastech. To je v souladu s konceptem smart power, který bude, jak bylo již výše zmíněno, rozebírán v dalších kapitolách.

3.3 Vztahy EU - NATO - USA

Bezpečnostní politika EU není ovlivněna pouze členskými státy EU, ale samozřejmě též současnými hodnotami, děním v mezinárodním systému. (Kolodziej 2005) V důsledku toho je míra úspěšnosti SBOP spojena s ochotou členských států EU integrovat svou činnost do oblasti bezpečnosti, tak i se současnými vztahy se světovými mocnostmi a organizacemi (NATO, USA). Aby bylo možné správně interpretovat výzkumnou otázku bakalářské práce, je zapotřebí vzít v potaz distribuci moci v globálním měřítku. Tedy, v této části kapitoly „SBOP“ se bude práce ubírat směrem k popisu současných světových mocenských vztahů. Počínaje stručným přehledem hlavních historických událostí, které vedly až k současné vojenské hegemonii USA a následně, jak USA a NATO ovlivnily SBOP a míru jejího úspěchu.

S koncem 2. světové války se rodí nový konflikt, který postaví světový systém na desetiletí do, v podstatě permanentní, tzv. Studené války. *„V počátečních fázích tohoto konfliktu pomohly přesvědčit sovětské expanzivní kroky USA, že úplné stažení jejich sil*

z Evropy by mohlo pobudit sověty k podobným rozpínavým akcím, jako podnikali v roce 1930 nacisté.“ (Smith 2010, s. 23)

V důsledku toho *„USA, u kterého se předpokládalo rychlé stažení z Evropy a reparace svých vojenských sil, bylo postaveno do role obránce evropského kontinentu“.* (Rees 2011, str. 2) Tento krok měl za následek zrození určitého bezpečnostního vztahu, kde USA souhlasilo s obranou evropského kontinentu a jako protislužbu považovalo po Evropanech pomoc při potlačování Sovětské agresivní expanze. (Rees 2011) Tato dohoda byla v roce 1949 formalizována ratifikací tzv. Severoatlantické smlouvy (čila zakládající smlouvy NATO). Signatáři byly Kanada, USA a několik západních zemí Evropy. (Rees 2011)

Počátky bezpečnostní dohody nebyly doprovázeny pouze zvýšenou bezpečnostní situací vůči SSSR, nýbrž i stvořením bezpečnostní agendy na obou stranách. (Rees 2011) Americké pohledy na bezpečnostní problematiku Evropu silně ovlivnily a v průběhu padesátých a šedesátých let se dokonce začalo diskutovat o vytvoření tzv. „Atlantic Union“. (Rees 2011)

Omezená schopnost Evropy ubránit se útoku SSSR byla více než zřejmá, což vedlo k určité závislosti Evropy na vojenských kapacitách USA. V důsledku toho bylo členství v NATO, s nejsilnějším partnerem USA, pro evropské země nepostradatelným řešením. (Rees 2011)

Nicméně i když byla evropská bezpečnost garantována pod záštitou transatlantické smlouvy, měly evropské státy též své vlastní bezpečnostní a obranné dohody, které předcházely tvorbě NATO. Jak již bylo zmiňováno v sekci historie SBOP, jednalo se o tzv. Bruselský pakt, který vznikal spíše za účelem potlačení potencionální německé agrese, ale nakonec též i na základě obav z rozpínavosti SSSR. Nicméně z pohledu evropských států měla aliance s USA zásadní význam pro úspěšnou obranu Evropy a jako taková stavěla Bruselský pakt vůči NATO do druhořadé pozice. Kooperace mezi evropskými státy jako takovými byla též silně podporována ze strany USA. Jevila se jako jediná úspěšná cesta k dosažení efektivní obranné politiky na evropském kontinentu v rámci NATO. (NATO 2005) Navzdory tomu, že jak americká strana, tak

i strana evropská viděly NATO jako rozhodující společenství pro podporu obrany západního světa, a též i že evropské země byly ochotny konzultovat své obranné zájmy s USA, několik nestabilních částí dohody se časem dostaly na povrch. *„Jednou z nich byla v průběhu roku 1970 situace kolem relativních nákladů na každé ze stran aliance“.* (Rees 2011, str. 4)

Společně s pádem SSSR nastal i konec studené války, což pro západní svět znamenalo určitou úlevu hrozeb plynoucí z dřívějšího bipolárního světa. Znamenalo to tedy i to, že výše popisované důvody vzniku NATO v podstatě zmizely. Jelikož strach z války ze SSSR Evropa a USA nadále neřešily, což byl hlavní důvod jejich kooperace, nabízela se otázka o budoucí existenci NATO. Nicméně NATO přetrvává i nadále, avšak upravuje své cíle v souladu s novými světovými zájmy v období po studené válce.

V druhé polovině 20. století dosáhly evropské státy na poli integrace značných, byť na první pohled nijak zvlášť viditelných, pokroků, a to včetně oblasti obrany a bezpečnosti. Budoucnost je nejistá a názory teoretiků mezinárodních vztahů na trvání NATO a celkových transatlantických vztahů se liší.

Mezi lety 1999 a 2009 doprovázel v mnoha ohledech vývoj SBOP vztah EU a NATO a do značné míry ovlivnil též jeho současnou podobu. Tato spolupráce je ovšem charakterizována spíše důležitostí transatlantických vztahů, než úlohou NATO garantovat členským státům EU bezpečnost. Tato skutečnost staví vzájemný vztah EU a NATO k mnohem více strategické a politické rovině než jakákoliv jiná interakce EU s ostatními mezinárodními organizacemi, jako je např. OSN. (Keohane 2009) Některé pozorovatele problematiky mezinárodních vztahů napadala též otázka, zdali NATO po vytvoření SBOP v Evropě bude stále relevantním a důležitým článkem pro EU. Nicméně ukazuje se, že NATO je stále aktuální, zatímco se SBOP vyvíjel svým vlastním určitým směrem. Avšak do značné míry za přítomnosti NATO. (Keohane 2009)

Vlády členských států EU se formálně dohodly na vytvoření SBOP v červnu roku 1999. Následovalo očekávání, jakým způsobem a s jakou efektivitou se SBOP dokáže ve svých prvních letech existence rozvíjet a následně implementovat do problematiky

světové bezpečnosti. Na povrch vyplynuly dvě zásadní otázky. Za prvé, jak rozvinout úzkou spolupráci mezi EU a NATO, zejména poskytování přístupu EU k vojenským prostředkům NATO. Za druhé, jak zajistit případnou komptabilitu plánování obou orgánů EU a NATO. (Keohane 2009) Nicméně otázky v tomto kontextu nebyly nic nového. Podle Huntera. E, předchůdce SBOP, a sice ZEU, se taktéž snažil rozvíjet pracovní vztahy s NATO. V roce 1996 začala jednání v Berlíně na téma poskytování vojenských prostředků ze strany NATO. Toto jednání otevřelo cestu k opatřením, které budou v blízké budoucnosti označeny jako dohoda Berlin Plus. S narozením SBOP na summitu EU v Kolíně nad Rýnem v roce 1999, jak už bylo zmiňováno v kapitole „Historie SBOP", bylo jen otázkou času, kdy EU nahradí ZEU, jakožto vyjednávače s NATO a následné dohody Berlin Plus. V lednu 2001 zahájily EU a NATO výkon jednání právě o této dohodě a první oficiální setkání ministrů zahraničních věcí EU-NATO se odehrálo v květnu téhož roku v Budapešti. (Hunter E. 2002)

Na summitu v Praze v březnu roku 2002 členové NATO potvrdili svoji připravenost poskytnout EU přístup ke svým prostředkům krizového managementu i pro situace, ve kterých se NATO nebude angažovat. Po potvrzení připravenosti na obou stranách, dne 17. března roku 2003 podepisují EU a NATO rámec pro spolupráci Berlin Plus. (Keohane 2009)

EU definuje dohodu Belin Plus jako *„balíček opatření, která umožňují využití prostředků a schopností NATO pro řešení krizových situací vedených v rámci EU. Dohoda dále upravuje a vylepšuje pracovní partnerství, zajišťuje účinné konzultace, spolupráci a transparentnost v oblasti krizového řízení a peace-building*[4] *operací".* (EU, External actions 2014)

Uzavření dohody Berlin Plus usnadnilo zahájení vůbec první vojenské operace pod velením EU, EUFOR Concordia v Makedonii (dále jen FYROM[5]). Mise Concordia byla nasazena v roce 2003. Dohody Berlin Plus bylo využito též při operace EUFOR Althea v Bosně a Hercegovině (dále jen BiH), zahájené o rok později v roce 2004. (EU,

[4] Proces normalizace vztahů a sladění rozdílů mezi všemi občany na obou stranách konfliktu. Nastává za procesy peace-making a peace-keeping. (University of Colorado, 1998)
[5] FYROM – Former Yugoslav Republic Of Macedonia

External actions 2014) Obě zmiňované operace budou součástí analýzy ve výzkumné části této práce.

3.4 Struktury a nástroje SBOP

Organizace vojenských a civilních misí jsou náročné procesy, které obnáší strukturalizovaný přístup vedení. Aby mohla EU plně a efektivně převzít zodpovědnost pro krizové řízení, musela Evropská rada adaptovat stálé politické a vojenské struktury. Jednotlivé operace v rámci SBOP jsou přímo ovlivněny těmito strukturami a mají zásadní vliv na zorganizování vojenských a civilních misí, na schopnost mobilizace a samozřejmě na samotný výstup celého procesu. Schopnost organizovat velké vojenské operace je též jedním z faktorů, které napomohou k zodpovězení výzkumné otázky bakalářské práce, a sice míru úspěšnosti SBOP. Avšak jak bude vysvětleno v praktické části práce, velící struktury EU jsou bohužel stále nedokonalé, a tak využívají určitých nástrojů pro kompenzaci těchto nedostatků.

3.4.1 Politický a bezpečnostní výbor (PSC)

PSC se realizuje prostřednictvím velvyslanců členských států EU, jakožto přípravný orgán pro Radu EU. Jeho hlavní funkcí je sledovat mezinárodní situace, a tím napomáhat při definici a tvorbě relevantní politiky v rámci SZBP, a to včetně SBOP. Připravuje strategické řízení a vykonává politickou kontrolu ve prospěch včasných a ucelených reakcí EU na potencionální krize. (EU, External Actions 2014)

3.4.2 Vojenský výbor EU (EUMC)

Vojenský výbor EU je nejvyšší vojenský orgán zřízený v rámci Rady EU. Skládá se z náčelníků generálních štábů členských států. EUMC poskytuje PSC rady a doporučení ohledně veškerých vojenských záležitostí v rámci EU. (EU, External Actions 2014)

3.4.3 Výbor pro civilní aspekty řešení krizí (CIVCOM)

Tento výbor poskytuje informace, připravuje doporučení a vydává svá stanoviska k určité problematice politickému a bezpečnostnímu výboru v rámci krizového managementu civilních misí. (EU, External Actions 2014)

3.4.4 Politicko-vojenská skupina (PMG)

Je zaměřena na provádění přípravných prací v oblasti SBOP pro Politický a bezpečnostní výbor EU. Tyto práce se vztahují na politické aspekty vojenské a civilní problematiky EU, včetně jejich schopností managementu. Připravuje závěry Rady EU, poskytuje doporučení pro Politický a bezpečnostní výbor EU a monitoruje jejich efektivní implementaci. Dále přispívá k rozvoji horizontální politiky a usnadňuje výměnu informací. PMG má též zvláštní odpovědnost, pokud jde o partnerství s třetími státy a jinými organizacemi, včetně vztahů mezi EU a NATO. PMG předsedá zástupce vysokého představitele. (EU, External Actions 2014)

3.4.5 Ředitelství pro řízení a plánování krizí (CMPD)

Přispívá k dosažení cílů evropské služby pro vnější činnost (EEAS) a SBOP. Pracuje též na zvyšování bezpečnosti mezinárodního prostředí u politicko-strategického plánování civilních misí a vojenských operací SBOP. Dále zajišťuje soudržnost a účinnost těchto akcí jako součást komplexního přístupu EU k řešení krizí a rozvoj partnerství a zdravé politiky v rámci SBOP. (EU, External Actions 2014)

3.4.6 Vojenský štáb EU (EUMS)

EUMS vykonává svoji činnost pod záštitou EUMC a pod vedením vysokého představitele EU. Je zdrojem kolektivních (multi-disciplinárních) vojenských znalostí v rámci EEAS. Vojenský štáb EU koordinuje vojenské nástroje se zvláštním zaměřením na operace/mise (vojenské, ale i ty, které vyžadují vojenskou podporu) a tvorbu vojenských kapacit SBOP. Koordinace těchto nástrojů zahrnuje: včasné varování,

vyhodnocení situace, strategické plánování, komunikační a informační systémy, koncepce rozvoje, školení a vzdělávání a podporu partnerství. (EU, External Actions 2014)

4 Aplikované teorie výzkumu

Aplikace vhodné teorie do určitého výzkumu může být při interpretaci výsledků klíčová. To je však možné pouze v případě dobrého porozumění podmínek pro aplikaci a též i přítomnosti znalostí historických událostí, a tím správné umístění do kontextu. (Keohane 1986)

4.1 Moc

Při pohledu na teorie mezinárodních vztahů jako jsou realismus[6] a neorealismus[7], které považují „moc" jako základní rys světové politiky je zřejmé, že ke správnému zodpovězení výzkumné otázky bakalářské práce, a sice míry úspěšnosti SBOP, se musí brát v úvahu již zmiňovaný koncept „moci". Dle Wilsona je *„moc" schopností ovlivňovat další aktéry takovou cestou, kterou by jinak ochotni jednat nebyli"*. (Wilson 2008, str. 114) Nicméně „moc" je možno interpretovat několika dalšími způsoby. (Bilgin a Elis 2008)

V této práci bude následně vysvětlen koncept soft power a hard power a též jejich kombinace, tzv. smart power. Koncept smart power je v misích SBOP aplikován, a proto je jako takový z hlediska výzkumu v této práci důležitým teoretickým článkem.

4.2 Hard power

Jeden z druhů moci, jak již bylo zmíněno je tzv. hard power. Patří mezi nejextrémnější přístupy a dosahuje se prostřednictvím vojenských hrozeb nebo jejich samotných útoků.

[6] Teoretický přístup mezinárodních vztahů. Hlavní rys realismu je ústřední role státu. Stát oplývá svrchovanou autoritou vytvářet a vynucovat právo na svém území. Obyvatelstvo odevzdá část svých svobod státu a na oplátku obdrží bezpečnost. Jednotlivé státy mezi s sebou soutěží o zajištění zdrojů a moci. (Keohane 1986)

[7] Teorie mezinárodních vztahů vycházející z realismu. Podle neorealistů je ale hlavním cílem státu bezpečnost a jako prostředek k jejímu dosažení používá moc. Neorealismus považuje chování států v získávání jejich moci za nezávislé na lidské povaze, nýbrž závislé na charakteristice mezinárodní politiky. Tedy, zahrnuje vliv struktur mezinárodního systému a zejména distribuci jejich schopností. (Keohane, 1986)

(Grey 2011) Tato definice je v souladu s Wilsonem, který popisuje hard power jako *"zaměření na armádu, intervence, donucovací diplomacie a ekonomické sankce jakožto prosazování národních zájmů"*. (Wilson 2008, str. 114) Z tohoto důvodu zavazuje koncept hard power své adresáty ke zvážení přínosů a hrozeb hlavně v ekonomice. (Grey 2011)

Začleněním této definice moci do výzkumné části této práce lze potvrdit, že stupeň úspěšnosti SBOP je do určité míry závislý na schopnosti EU prosadit její politiky pomocí donucovacích prostředků, jako jsou vojenské intervence nebo ekonomické sankce.

4.3 Soft power

Na rozdíl od hard power, která je založena na vojenských taktikách a donucování, je soft power dle Trunkos*: „národní schopnost jednání, které mohou vést zemi k ovlivňování ostatních prostřednictvím přesvědčování a vytváření pozitivních impulsů k dosahování výhodných výsledků“*. (Trunkos 2013, str. 4) Koncept soft power má základ ve třech hlavních pilířích, a sice: v kultuře, v politických hodnotách a v zahraniční politice. Soft power nicméně vyžaduje při své aplikaci podporu třetího státu. (Nye 2011) Prosazování soft power státem v mezinárodním systému s sebou přináší ovšem několik problémů. První z nich je podle Nyeho *„snížená kontrola státu nad konečným výsledkem akce“*. (Nye 2011, str. 84) Skutečnost, že soft power nepoužívá žádné vojenské prostředky, ani žádnou donucovací taktiku, může způsobit, že stát, na který je soft power aplikována, bude jednat v rozporu se zájmy státu, který ji aplikuje, bez jakékoliv obavy potencionální odplaty. Je to tedy opak hard power, kde se stát pod jejím vlivem musí rozhodovat mezi přijetím požadavků hrozícího státu, nebo nést následky. Dalším problémem s použitím soft power, jako součást politické strategie, je znovu dle Nyeho *„dlouhodobý plán akce“*. Problematické je to z toho důvodu, že díky pozdějším výsledkům takovýchto akcí je těžké prokázat jejich účinnost, a to především od politických autorit za akci zodpovědných. (Nye 2011) Jako třetí a poslední omezení konceptu soft power uvádí Nye, jak už bylo výše zmíněno, že *„soft*

power ovlivňují též hodnoty a kultura. Tzn., že její použití není zcela pod kontrolou státu". (Nye 2011, str. 83)

Po definování problematiky soft power lze dojít k závěru, že je legitimní formou moci a že se shoduje s postupem SBOP v jejich operacích. Tudíž, zahrnutí konceptu soft power do výzkumné otázky bakalářské práce, a sice míry úspěšnosti SBOP, je relevantním řešením.

4.4 Smart power

Koncept smart power, jak už bylo výše zmíněno, je kombinací tzv. hard power a soft power přístupů v rámci prosazování moci. (Nye 2011) Tento přístup může být též definován jako určitá inteligentní a pokročilejší schopnost distribuce moci. Zdůrazňuje nutnost přítomnosti siné armády, ale též se značně participuje v investicích do aliancí, partnerství a různých institucí. (Armitage a Nye 2007)

Současný stav věcí na mezinárodní úrovni je dle Nyeho následující: vojenská světová hegemonie je v rukou USA; ekonomická produktivita a celková výkonnost je rozdělena několika hráči světa, jako jsou USA, EU, Japonsko, Indie, Čína, atd.; a moc jednat v otázkách změny klimatu, terorismu a hrozby epidemií je následně distribuována do nespočetně mnoha světových aktérů. Z toho vyplývá, že rozdělení zdrojů a schopností jednotlivých zemí je velice variabilní, a tedy jednostranný přístup k moci je ze světového pohledu nedostačující a je odrazem hlubokého nepochopení moci ve světové politice. (Nye 2011)

Aby byl určitý stát úspěšným v současném děním ve světě a proměnlivé realitě, musí přijmout inteligentní přístupy k moci, tedy smart power. Státy by neměly usilovat o alokaci zdrojů a moci tak, aby se stávaly hegemony, ale zaměřit se na úspěšné sdílení různých zdrojů mezi sebou, vytvářet inteligentní strategie, a tím pomoci řešit bezpečnostní problematiku dnešního světa. (Nye 2011)

II Praktická část

5 Vojenské operace SBOP

Bakalářská práce je zaměřena na zodpovězení dané výzkumné otázky, a sice: „je *SBOP projektem, který aplikuje svoji politiku na konkrétní subjekty v souladu s vytyčenými cíli a odpovídají operace, které probíhají pod jeho záštitou, plnění jeho poslání a přispívají k soudržnosti EU?“* Na základě takto zvoleného výzkumného cíle byla provedena rešeršní část práce, kde byly nastíněny jak historické souvislosti důvodů vzniku projektu SBOP, tak i současné hodnoty a cíle, ve prospěch kterých EU aplikuje tuto politiku. Zároveň byly uvedeny i teoretické přístupy moci, prostřednictvím kterých lze nahlédnou na evropskou SBOP jako na politiku, která by si měla zajistit, na poli světové bezpečnosti a vlivu, vyšší stupeň autonomnosti. K dosažení zadané výzkumné otázky se nyní práce zaměří na analýzu tří vybraných vojenských operací, které proběhly pod velením EU. V první řadě budou jednotlivé mise představeny. Posléze proběhne popis zmíněných operací, tak i historický kontext původu konfliktů a krizových situací, na základě kterých byly operace SBOP v daných zemích uskutečněny. Jednotlivé operace budou následně podrobně charakterizovány. Postupná analýza jednotlivých operací bude nápomocna při zvažování úspěchu či neúspěchu aplikované politiky SBOP, a posléze povede k pohledu na zmíněné operace jako celek. Syntéza jednotlivých operací dovolí nahlédnout na potencionální přítomnost určitých trendů a rysů politiky SBOP v akci, a na základě takto vytvořené analýzy poté pomůže posoudit úspěšnost SBOP a vyhodnotit kýžený závěr práce.

EU zaznamenala v rozvoji SBOP velký pokrok, který se odrazil v její realizaci v regionu západního balkánského poloostrova. Nicméně i navzdory určitým problémům, vycházejících z nezkušenosti managementu SBOP a z mezer v jejich institucionálním rámci, proběhly na tomto území dvě vojenské operace, z nichž jedna byla vůbec první misí v historii SBOP a EU. Jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách, hlavním důvodem vzniku SBOP je poskytnout EU prostředky a nástroje,

díky kterým bude schopna včas a účinně reagovat na regionální, popřípadě globální, bezpečnostní hrozby. (Emerson a Gross 2007)

Vojenské operace v rámci SBOP vyslané do akce v regionu balkánského poloostrova představují významnou zkoušku schopností krizového managementu EU a též schopnosti plnit nastavené cíle zavedených prostřednictvím petěrburských úkolů. (Emerson a Gross 2007)

Přestože ambice vlivu EU v rámci projektu SBOP dosahují z geografického pohledu mnohem dále za hranice evropského regionu, první místo zájmu a potřeby zásahu se naskytlo právě na balkánském poloostrově. Region balkánského poloostrova zastává speciální místo v rámci evropské bezpečnostní scény, jelikož to byl právě on, který vydal silný impulz vstříc tvorbě současné SBOP. (Emerson a Gross 2007) Důležité je též zmínit, že většina rysů politiky SBOP a jejího institucionálního rámce byla vytvořena právě při první misi EUFOR Concordia v Makedonii.

Operace EUFOR Artemis, která je též předmětem tohoto výzkumu, byla vůbec první operací EU mimo region Evropy, což z ní dělá též atraktivní subjekt analýzy této práce. Dalším důvodem takto zvolené operace je též skutečnost, že Artemis podléhá v kontextu s vojenskými kapacitami a velením jiným strukturám a nástrojům řízení, než tomu bylo v případě misí Althea a Concordia.

5.1 EUFOR Concordia

Balkánský poloostrov se po rozpadu bývalé Jugoslávie na počátku devadesátých let stal ústředním bodem pro ozbrojené konflikty. Rozpad systému vedl v regionu k různým etnickým a nacionalistickým střetnutím a následně vykrystalizoval i do krizové situace v Makedonii. (Maral 2007) Krize ve FYROM vytvořila impuls k otevření vojenské operace EUFOR Concordia, která bude v této kapitole analyzována.

Cíl operace: Zajištění míru v oblasti FYROM a podpora demokratického státního zřízení do takové podoby, kde není nadále zapotřebí přítomnosti mezinárodních jednotek. (EU, External Action 2014)

5.1.1 Historické souvislosti konfliktu

FYROM získala nezávislost od bývalé Jugoslávie v roce 1991. Devadesátá léta, doprovázena řadou nepokojů mezi Kosovem a FYROM, eskalovala etnickým konfliktem v roce 2001. Tisíce Albánských uprchlíků hledalo v FYROM útočiště na základě bojů, které od roku 1999 probíhaly v sousedním Kosovu. Tento příliv albánských uprchlíků zvýšil nejen počet kosovských Albánců na území FYROM, ale též i celkovou populační váhu země. V důsledku těchto událostí, napětí mezi etniky v zemi rostlo a vedlo k vypuknutí občanské války mezi radikálními Albánci a makedonskou vládou. Během tohoto konfliktu byla FYROM etnicky výrazně roztříštěna. Makedonci a Albánci žijící na území FYROM měli zcela odlišné pohledy a názory o příčinách začínajícího konfliktu a jeho eventuálních dopadů. Před začátkem konfliktu velká část albánské populace odmítá myšlenku násilí, jakožto prostředek k dosažení ústavního práva. Ve skutečnosti, dle některých průzkumů, měli etničtí Albánci větší víru vůči vládním strukturám než jejich makedonští spoluobčané. Nicméně celkový pocit beznaděje na obou stranách, převážně v okruhu mladší části populace, byl v zemi přítomen už léta. (Petrov 2010 a Grevi 2009) Z toho důvodu byla situace po začátku ozbrojeného povstání zdůvodněna jako nezbytná reakce na desetiletí diskriminace a selhání všech ostatních úsilí o mír. (Petrov 2010)

Na základě petice makedonského prezidenta byla na konci srpna roku 2001 zahájena operace NATO, tzv. „Essential Harvest“ (dále jen EH). Mise EH trvala 30 dnů s 3500 nasazenými vojenskými silami s úkolem demilitarizování a odzbrojení etnických albánských extrémistů. (Grevi 2009) Po úspěšném dokončení operace EH následovaly v režii NATO další dvě mise, a sice „Amber Fox“ a „Allied Harmony“. Cílem těchto misí bylo přispět ke stabilizaci země, dohlížet na provádění mírové dohody a postupně předat kontrolu nad bezpečnostní situací v zasažených oblastech země zpět vládě FYROM. (Grevi 2009)

I navzdory úspěšným operacím ze strany NATO vyslala makedonská vláda požadavek na prodloužení přítomnosti vojenských sil na území FYROM. EU vzápětí vyjadřuje zájem o převzetí funkce vojenské kontroly NATO ve FYROM, a tím zajistit trvalou stabilizaci v zemi. (Emerson a Gross 2007) Evropská Rada takto učinila v březnu roku

2002 na summitu v Praze poté, co EU a NATO dosahují podpisu již zmíněné dohody Berlin plus, které umožňuje SBOP přístup k prostředkům NATO pro řízení krizových situací. (Emerson a Gross 2007)

5.1.2 Popis operace Concordia

Operace EUFOR Concordia, byla vůbec první vojenskou misí uskutečněnou pod záštitou EU. Byla též první vojenskou intervencí na základě využití nástrojů SZBP, vytvořené v roce 1999 prostřednictvím Amsterdamské dohody. Vedení ve jménu SBOP při vyjednávání této krizové situace se ujal vysoký zmocněnec EU Javier Solana[8]. EUFOR Concordia byla, z hlediska rozvoje EU jako komplexní krizový orgán, nadmíru symbolickým krokem a historickým milníkem. (Gross 2009)

Přestože EU projevila v červnu 2002 na summitu v Barceloně svoji ochotu převzít od NATO operaci v FYROM pod svoji kontrolu, turecká opozice zpozdila uzavření dohody Berlin Plus až do prosince roku 2002. Nicméně FYROM formálně potvrdil svoji žádost o převzetí mise orgánem SBOP a v březnu následujícího roku proběhla její realizace. (Gross 2009)

Mandát operace EUFOR Concordia trval v období od 31. března do 15. prosince 2003. Mise je považována za proces nižší intenzity, co se bezpečnostní situace v oblasti FYROM týče. Jejím úkolem bylo zejména poskytování ochrany a podpora odborného poradenství pro makedonské státní orgány v obecných otázkách bezpečnosti. (Petrov 2010) Síly EU převzaly operaci „Allied Harmony“, což jak je zmíněno již výše, byla třetí a poslední mise NATO před nástupem jednotek SBOP do akce na území FYROM. Jak zmiňují Lynch a Missiroli: *„cílem mise je nadále přispívat ke stabilnímu a bezpečnému prostředí v zemi a zajištění dodržení provádění tzv. „Ohrid Framework Agreement[9]““*. (Lynch a Missiroli 2004, str. 3)

[8] Celým jménem Francisco Javier Solana de Madariaga. Je vysokým zmocněnecem EU pro SBOP a bývalým generálním tajemníkem NATO. (EU, External Action 2014)

[9] Rámcová mírová dohoda podepsaná vládou FYROM a albánskými předtaviteli 13. srpna 2001. Dohoda ukončila ozbrojený konflikt mezi národní osvobozeneckou armádou a makedonskými bezpečnostními silami. (Lynch a Missiroli 2004)

Vzhledem k tomu, že EU spoléhala na plánovací a logistickou podporu ze strany NATO, zrodila se mezi nimi úzká koordinace prostřednictvím PSC a severoatlantické rady (nejvyšší orgán NATO) napříč řízení operace. Hlavní velení mise, jak bylo uvedeno v mandátu, měl velitel sil EU podrobit spolupráci s vedení NATO, zatímco PSC měl vykonávat politickou kontrolu a poskytovat strategické řízení. (Gross 2009)

Z provozního hlediska se mise skládala z 22 pěších týmů, k jejichž úkolu patřilo hlídání, průzkum, sledování a vykazování podezřelé činnosti na území FYROM. (Petrov 2010) Dále mise disponovala 8 týmy těžkooděnců k přístupu k obrněným vozidlům, helikoptérám a lékařskému evakuačnímu týmu. (Gross 2009)

V misi bylo nasazeno bezmála 350 osob, což dělalo Concordii o něco menší než předcházející misi Allied Harmony v kompetenci NATO. Podle Grosse „*se jednotky SBOP ocitly v relativně bezpečné lokalitě, zajištěné operací jednotek NATO. Jednotky EU byly především zaměřeny na monitorování bývalých krizových oblastí, podpory tamní stability a zabránění propuknutí etnického násilí"*. (Gross 2009, str. 176)

S vědomím důvěry na stranách vlády FYROM vůči EU/NATO, a v důsledku celkově uklidněné situaci v zemi, dochází EU k závěru, že v regionu FYROM již není nadále zapotřebí mezinárodních jednotek zajišťujících bezpečnost. Následovat budou stanovení určitých práv v bývalé krizové oblasti. (Schroeder 2007) Tato opatření byla podle Grosse „*zaměřena na zbývající bezpečnostní problémy, jako jsou šíření zbraní, podpora slabé koaliční vlády, teritoria etnických Albánců a nedostatek důvěry místní veřejnosti v tamní policii*". (Gross 2009, str. 178) Vláda FYROM též preferovala absenci vojenských jednotek v zemi, nicméně etničtí Albánci, byli naopak pro jejich setrvání, a tím pro eliminaci potencionálního obnovení konfliktu. (Grevi 2009)

Rozpočet operace Concordia byl v průběhu akce navýšen z původních 4,7 milionů na celkových 6,2 milionů eur v důsledku jejího prodloužení z plánovaných 6 na téměř 10 měsíců. Operace EUFOR Concordia byla ukončena dne 15. prosince 2003, a dala tak prostor pro civilní policejní misi, EUPOL Proxima. (Gross 2009)

5.1.3 Analýza operace Concordia

Intervence EU v regionu FYROM zaznamenala v rámci své premiéry na poli bezpečnosti a využívání nástrojů šíření moci soft a hard power několik pozitivních aspektů. Pro krizový management EU byla mise Concordia důležitou zkouškou, na základě které by se měli ubírat budoucí akce pod jeho velením. Dle Emersona *„jeden z významných milníků, zaznamenaný během procesu EUFOR Concordia, je spolupráce EU a NATO v rámci krizového řízení na praktické úrovni“.* (Emerson 2007, str. 133) Dále je nutno dodat, že celá operace byla realizována na základě zbrusu nového orgánu EU, a to SBOP (v době operace Concordia EBOP), a za přítomnosti využívání již zmiňované dohody Berlin Plus. (EU, External Action 2014)

Přítomnost jednotek EUFOR v regionu napomohla a umožnila makedonské vládě soustředit se na reformy, a tím prokázat snahu o vytvoření legitimních institucí v zemi, dále i ke zvyšování kvality sociální a ekonomické situace a zkvalitňování projektů civilně-vojenské spolupráce v bývalých krizových oblastech. Vojska EU si vybudovala též i dobré vztahy s domorodci, a vytvořila si tak profil kvalitního bezpečnostního činitele. (Emerson a Gross 2007)

Nicméně při provádění mandátu Concordia bylo zaznamenáno několik provozních potíží. Jednalo se především o problémy se sdílením informací mezi velením EU a NATO, kde se objevily některé rozdílné nebo zkreslené informace ve spojení s civilními a vojenskými orgány. (Emerson a Gross 2007)

V průběhu operace nebyly v regionu FYROM zaznamenány žádné násilné incidenty, (Emerson 2007) což vychází jak ze skutečnosti, že lokalita FYROM byla již před nasazení operace Concordia bezpečnostně zajištěna, tak i z kvalitního přístupu jednotek EU. V neposlední řadě pak ochoty tamní populace do značné míry spolupracovat s vojsky EUFOR.

I navzdory své menší velikosti se první operace v rámci SZBP EU dá považovat za úspěšnou. Mandát, pod kterým vojska EUFOR operovala na území FYROM, byl splněn. (Petrov 2010) Vysoká míra úspěšnosti operace Concordia se dá též považovat z hlediska následného nasazení nevojenské civilní mise do oblasti, což se odráží v

předem kvalitně zajištěném prostředí. EUFOR Concordia měla definitivně pozitivní dopady na místní podmínky a potvrzuje fakt, že je EU schopna provádět a rozvíjet své operační procesy v rámci bezpečnostní problematiky.

Nicméně z kritického pohledu je nutné podotknout, že síly SBOP byly na území FYROM předem pozvány, takže se nemůže v žádném případě jednat o samovolnou intervenci, kde by pomocí nástroje hard power chtěla EU ovlivňovat předem nesmluvenou mezinárodní situaci. Dále můžeme zmínit, že i když vyslala EU svá ozbrojená vojska, a tedy využila zmíněný hard power přístup, zastávala na území FYROM spíše funkci z části civilní, jelikož, jak už bylo zmíněno, bylo území předem bezpečně zajištěno jednotkami NATO. Můžeme tedy říci, že se jedná spíše o kombinaci přístupů hard power a soft power, a v konečném důsledku tak smart power.

I navzdory faktu, že spolupráce členských států EU je spíše vedena ve prospěch ekonomické integrace, v operaci EUFOR Concordia potvrdila, že je schopna do svojí vzájemné spolupráce zahrnout i bezpečnostní politiku, a aktivně tak využívat i své vojenské kapacity (hard power).

5.1.4 Komparativní analýza operace EUFOR Concordia s HLG

a) Kapacita operace 50 000 – 60 000 osob

V tomhle směru se nedá tvrdit, že by operace EUFOR Concordia čelila v rámci svých cílů jakékoli výzvě. Mise se zúčastnilo přibližně 350 vojáků. Z hlediska vůbec první mobilizace vojenských sil SBOP je však počet nasazených sám o sobě úspěchem.

b) Soběstačnost kapacit a výkonné velení

Jak již bylo zmiňováno výše, EUFOR Concordia byla nasazena jen zhruba 3 měsíce po dosažení dohody Berlin Plus. Vzhledem k tomu, že v oblasti FYROM již operovaly jednotky pod velením NATO a Concordia měla v regionu působit spíš jako určitá doplňková mise pro udržení již dosažené stability a navíc že byla Concordia první vojenskou misí pod záštitou EU, bylo rozhodnuto pro plné využití dohody Berlin Plus. Tedy, průběh celé akce byl doprovázen spoluprací s vedením NATO, a to jak na úrovni

managementu operace, tak na vojenských kapacitách a jejich koordinaci. Nicméně i za těchto okolností se EUFOR Concordia v rámci tohoto bodu HLG dá považovat za splněnou, jelikož dohoda Berlin Plus je přímou součástí SBOP, a nedá se tedy považovat za nedostatek.

c) Mobilizace jednotek do 60 dnů

EU projevila zájem o převzetí operace NATO v regionu FYROM již v červnu roku 2002, nicméně po zpoždění uzavření dohody Berlin Plus se operace EUFOR nastartovala až přibližně po 10 měsících. Nicméně i přes určité pozdržení ratifikace dohody Berlin Plus, byla operace Concordia tak či tak realizována až po 3 měsících po uzavření dohody. Tzn., že požadavky na mobilizaci jednotek v rámci HLG do 60 dní splněny nebyly. Avšak nastavení vytyčených cílů SBOP v podobě HLG bylo uskutečněno již v roce 1999, a tedy dávno před podpisem dohody Berlin Plus. Z toho vyplývá, že během jednání v Helsinkách a procesu vytyčení HLG nebyly brány v potaz potencionální problémy v kooperaci se stranou NATO a určitá pozdržení realizace operace Concordia z nich vyplívajících. Na druhou stranu se nedá tato teorie z dostupných zdrojů zcela potvrdit.

d) Trvání nasazení vojenských sil minimálně po dobu 1 rok

Operace Concordia měla trvání od 31. března 2003 do 15. prosince téhož roku. Tzn., že z tohoto hlediska neexistuje v rámci tohoto druhu HLG jednoznačná odpověď. Avšak nutno podotknout, že v případě potencionálního prodloužení konfliktu by s velkou pravděpodobností byla EU a její jednotky EUFOR ochotny v regionu setrvat. Toto tvrzení se dá argumentovat tím, že následující akcí v oblasti FYROM byla policejní mise EUPOL Proxima[10], a to též pod velením EU. Nahlédneme-li na zodpovězení tohoto bodu komparativní analýzy z perspektivy celé SBOP, pak by se dalo, čistě teoreticky, klasifikovat tento cíl za splněný.

[10] Policejní mise EUPOL Proxima byla nasazena do regionu FYROM v souladu s cíli Ohrid Framework Agreement za účelem úzké spolupráce s tamními bezpečnostními orgány. Byla zahájena 15. prosince 2003, tedy v době ukončení operace Concordia. Proxima byla součástí celkového závazku EU při podpoře vlády FYROM k přiblížení se integraci do EU. Operace byla ukončena 14. prosince 2005.

5.2 EUFOR Althea

Druhou misí SBOP, která se odehrála v regionu balkánského poloostrova, je EUFOR Althea. Je řadově třetí vojenskou operací, která se pod velením EU uskutečnila. Vojenské jednotky v rámci mise Althea byly nasazeny do akce na základě dlouholetého konfliktu, vycházejícího z rozpadu bipolárního světa, respektive bývalé Jugoslávie, a nepokojů s ním spojenými, odehrávajících se v BiH.

Cíl operace: zajišťování bezpečnosti, stability a dodržování Daytonských mírových dohod.[11] Asistence místním orgánům v otázkách bezpečnosti, odminování oblasti a kontrola vzdušného prostoru. (EU, External Action 2014)

5.2.1 Historické souvislosti konfliktu

Krátce po rozpadu SSSR v březnu roku 1992 vyhlásila Bosna nezávislost na Jugoslávii. Region se vyznačoval velkou etnickou roztříštěností, což vedlo k jeho celkové nestabilitě. Krize na sebe nenechala dlouho čekat a v rozmezí několika měsíců se v BiH rozpoutala válka, která se táhla až do roku 1995. (Keohane 2009)

Konflikt mezi sebe postavil hned několik etnik: bosenské muslimy, bosenské Chorvaty a bosenské Srby. Válku v Bosně se podařili ukončit až za pomocí intervence vojenských sil NATO, což následně vedlo i ke zrození Daytonkého mírového jednání a vytvoření nové ústavy. Daytonská ústava rozdělila BiH do dvou silných etnických entit, kterými byly Federace Bosny a Hercegoviny (muslimsko-Chorvatský útvar) a Republika Srbská. (Keohane 2009)

Jednotky NATO působily v regionu BiH od roku 1995, kdy bylo v první vlně nasazeno na 60 000 vojáků v rámci tzv. Implementation Force (dále jen IFOR). V prosinci roku 1996 byly útvary IFOR nahrazeny 30 000 vojáky, tzv. Stabilisation Force (dále jen SFOR). Počet vojenských sil na území BiH byl postupně snižován. Následně byly nahrazeny jednotky SFOR silami EUFOR. (Helly 2009)

[11] Dohoda ukončovala tři a půl roku trvající mezietnický konflikt v Bosně a zároveň vymezovala základní kontury poválečného státně-politického uspořádání BiH. (Středoevropské politické studie 2005)

5.2.2 Popis Operace Althea

Vojenská operace EUFOR Althea v BiH byla zahájena 2. prosince roku 2004. Jednalo se v té době o třetí vojenskou misi v rámci SBOP a do současnosti zatím nejrozsáhlejší operaci v historii EU. Rozhodovací procesy k vytvoření operace Althea se realizovaly jak na základě ustanovení NATO o stáhnutí vlastní operace SFOR, tak i na rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN, která potvrdila účast jednotek EUFOR na území BiH. EU vyslala, s cílem zajistit dodržení Daytonské mírové smlouvy a ústavy z ní vyplývající, do oblasti BiH vojsko čítající 7000 osob. Operace EUFOR Althea byla prováděna za pomocí využívání prostředků a kapacit NATO v rámci opatření Berlin Plus. (Keohane 2009)

Na summitu v Istanbulu v červnu roku 2004 oznamuje NATO, že koncem téhož roku nahradí jednotky EUFOR jednotky SFOR. Idea tohoto rozhodnutí byla přednesena Radou ministrů zahraničních věcí EU již v prosinci roku 2002. Nicméně nesrovnalosti v konsenzu zahraničních politik zemí NATO po válce v Iráku rozhodnutí o operaci Althea mírně zpozdilo. (Keohane 2009) Jedním z hlavních důvodů rozhodnutí NATO a stažení svých jednotek SFOR z Bosny bylo přesvědčení, že bylo dosaženo cílů mise, na základě kterých byla celá akce realizována. A sice předejití návratu BiH zpět do občanské války. Všeobecně se též soudilo, že organizovaný zločin představuje pro zemi mnohem větší hrozbu než potencionální vypuknutí nového konfliktu. Dalším důvodem, proč NATO ukončilo svoje působení v BiH, byl fakt, že jednotky EU měly v té době za sebou již několik úspěšných misí (míněno i policejní), a tak se dalo očekávat, že předání krizového území jednotkám EUFOR bude probíhat relativně hladce. Jinými slovy, jelikož USA vydalo požadavek na stáhnutí svých vojáků z regionu BiH, nadešel opět čas pro jednotky EU. (Ornisi 2007)

Nicméně na již zmiňovaném summitu v Istanbulu, kde probíhalo jednání o převzetí mise v Bosně jednotkami EUFOR, vyřklo NATO návrh o zachování malého velitelství na území BiH, kde by bylo schopno vykonávat několik doplňkových úkonů, které by byly jednotkám EUFOR nápomocny. Tedy např. poskytování poradenství v oblasti reformy obrany bosenské armádě, pomoc s úsilím boje proti terorismu, pokračovat v hledání válečných zločinců a sdílet informace s mírovými silami EU. (Bertin 2008)

Strategické plánování pro předání operace v Bosně zabralo jednotkám EUFOR přibližně 6 měsíců. Především tedy z důvodu politických nesrovnalostí v oblasti přístupu jednotek SBOP do kapacit NATO, zejména v oblasti pro plánování. Po překonání této fáze byl průběh situace relativně bezproblémový. (Ornisi 2007)

EUFOR obdržel v podstatě stejně obsáhlý mandát operace, na základě kterého operoval kdysi SFOR, tedy s hlavní úlohou, a sice zajišťování dodržení Daytonské mírové smlouvy. I navzdory tomu, že se bezpečnostní situace od nasazení jednotek NATO v BiH výrazně zlepšila, vlády členských států EU nicméně potvrdily fakt, že jednotky EUFOR musí být připraveny k použití nejpřísnějších prostředků pro případné opětovné propuknutí občanské války. (Keohane 2009) Vlády členských států se též shodly, že kapacita vyslaných jednotek do akce by měla být úměrná předešlému počtu SFOR, tedy 7000 vojáků. Toto číslo je až do současnosti stále největším počtem mírových sil nasazených v rámci SBOP. Nicméně realizace nasazení EUFOR byla v porovnání s ostatními prozatímními operacemi v podání EU celkově snazší, a to především proto, že 80 procent aktérů SFOR bylo evropského původu, a na základě přání jednotlivých vlád členských států EU se tak jen přetransformovaly do jednotek EUFOR. Jinými slovy, většina sil SFOR zůstala působit v BiH pod záštitou EUFOR. (Keohane 2009) Zbylých 20 procent sil SFOR, které musela EU nahradit při provádění svého mandátu na území BiH, byly z USA. Operace se zúčastnili vojska ze všech 25 členských států EU kromě 3, a sice Dánska, které se misi SBOP nezúčastňuje, a dále Kypru a Malty, které nejsou členy partnerství s NATO a tudíž se na ně nevztahuje dohoda Berlin Plus. (Grevi 2009)

Do akce EUFOR Althea se zapojily nejen jednotky z členských států EU, nýbrž i dalších 12 zemí z okolních regionů. Nejrozsáhlejší dotace cizích vojenských sil plynuly např. z Turecka, které do akce uvolnilo 450 vojáků. V období prosince 2004 a května 2007 zaznamenala operace Althea prezenci vojenských sil z 34 zemí. (Keohane 2009)

Mandát pro provedení operace EUFOR Althea byl při prvním schválení Radou OSN nastaven přesně na trvání jednoho roku, nicméně následující roky byl stále obnovován, a tak je EUFOR Althea do dnešní doby stále probíhající misí. (Rada bezpečnosti OSN,

2014) Nicméně je nutno podotknout, že se od roku 2007 snížila kapacita vojenských sil z původních 7000 na 2500. (EU, External Action 2014)

5.2.3 Analýza operace Althea

Cílem operace EUFOR Althea, jak bylo výše zmíněno, bylo zajišťování bezpečnosti, stability a dodržování Daytonských mírových dohod. I když byl návrat k občanské válce na území BiH v době nasazení EUFOR spíše nepravděpodobný, plnění poslání mise Althea bylo pro EU výzvou jak z pohledu praktického, tak psychologického. Vezmeme-li v úvahu hořké vzpomínky tamních obyvatel na evropské selhání během bosenské války na začátku 90. let, důvěra v nadcházející mandát jednotek EUFOR v regionu BiH byla pochroumaná. Na otázku, proč EU během tohoto konfliktu v Bosně nedokázala vhodně zareagovat, je možno argumentovat jednak absencí nástrojů hard power, tak i celkovou neschopností takovýto zásah vůbec realizovat. Z tohoto důvodu, jak tvrdí Keohane, se EUFOR od začátku svého nasazení do akce snažili budovat u domorodých obyvatel důvěryhodnost. V první řadě přistupovali k operaci s nasazením a vysokým pracovním tempem (tj. hlídky a cvičení), aby prokázali své profesionální schopnosti a vytvořili si též kvalitní obrázek u tamních médií, a tím i u široké veřejnosti. V řadě druhé se snažili též o přesvědčení místních obyvatel o stejných kvalitách bezpečnosti, jaké tu před EUFOR produkovala SFOR. (Keohane 2009) Toto jednání svědčí o vysoké vyspělosti jednotek EUFOR a kvalitnímu managementu SBOP, který aktivně a spolehlivě jednal ve jménu svého poslání v oblasti BiH.

Vzhledem k tomu, že se EUFOR též z části podílel na pomoci bosenským donucovacím orgánům s jejich bojem proti organizovanému zločinu, nastaly mírné komplikace s kooperací s policejní misí EUPM[12], která byla v oblasti aktivní již od začátku roku 2003. Policejní mise EUPM byla primárně zaměřena na budování bosenských policejních kapacit. Nicméně během těchto aktivit zaznamenala EU nedostatky v koordinaci některých společných zájmů obou misí. (Orsini 2007) Částečné propojení mandátů operací EUFOR a EUPM tedy nebylo ideálně sladěno. Nedá se ovšem tvrdit,

[12] Policejní mise EU v BiH. Byla zahájena dne 1. ledna 2003. Navázala na mezinárodní policejní pracovní skupiny OSN. EUPM byla vůbec první misí v kompetenci SBOP. Dne 8. prosince 2009 Rada EU rozhodla o prodloužení činnosti EUPM do 31. prosince 2011. (EU, External Action 2014)

že by k plánování operací v podání EU nebylo přistoupeno správnou cestou, nicméně variabilita prostředí, do kterých jsou operační jednotky vysílány, přímo ovlivňuje samotný chod celé akce, a jelikož se spousty faktorů působení v regionu BiH projevily až po intervenci vojenských sil SBOP, s určitým zkreslením komunikace se v malé míře počítá. Nicméně rozhodně se tento komunikační nedostatek nedá považovat za zásadní problém operace EUFOR Althea, a tím méně za selhání při vykonávání jejího mandátu.

Jak již bylo zmiňováno, EU vyslala do akce vojsko čítající na 7000 mužů. I když je toto číslo, z čistě vojenského pohledu, považováno za relativně malou operaci, z pohledu SBOP je Althea misí nadmíru významnou. Od svého nasazení byl mandát EUFOR Althea konstantně obnovován až do současnosti. (Keohane 2009) To přímo odkazuje na rostoucí schopnosti EU vysílat a úspěšně udržovat svá vojska v krizových oblastech, což může být též chápáno jako rostoucí ochota členských států EU využívat přístupu hard power. A vzhledem ke stálým tendencím EU k diplomacii se následně dá hovořit o kombinaci s přístupem soft power. Tedy v konečném závěru, inteligentní přístup k moci, smart power

Kromě drobných nedostatků považuje tato práce operaci EUFOR Althea za úspěšnou. Jak potvrzuje Keohane, dle kterého byla EUFOR Althea produktivní mírovou operací, která probíhala a stále probíhá v souladu se svým mandátem a je největší dosavadní akcí v rámci SBOP. (Keohane 2009) Nutno ovšem podotknout, že podstatné jádro celé operace Althea vytvořily vojenské síly SFOR, které působily v oblasti BiH již pod velením NATO. Tzn., že jednotky EUFOR byly nasazeny do mnohem stabilnější a bezpečnější situace, než tomu bylo při intervenci jednotek IFOR a následně SFOR v roce 1995. Tedy, nejen že si jednotky EUFOR adaptovaly relativně zajištěné prostředí své intervence, ale využily též nástroje Berlin Plus, který jim zajistil významnou část již přítomných vojenských sil NATO, což vede k závěru, že si podstatně ulehčily management mobilizace a celkové asimilace nových jednotek v krizové oblasti. Z toho vyplývá, že míra autonomnosti operace Althea přímo nekoresponduje s posláním SBOP, které by mělo zajistit větší soběstačnost EU na poli mezinárodní bezpečnosti. Na druhou stranu, jak podotýká Overhouse, působila kolaborace EU a NATO pro tamní

obyvatelstvo určitým uklidňujícím dojmem, a to na základě dobrých vztahů a zkušeností s předešlými silami SFOR. (Overhaus 2009)

Operace EUFOR Althea definitivně přispívá k určité stabilitě v BiH, a tím splnila své poslání. A stejně jako předchozí analyzovaná mise EUFOR Concordia je, jakožto „mise bojových sil k řešení krizí a peace-keepingu“, v souladu s Petěrburskými úkoly.

5.2.4 Komparativní analýza operace EUFOR Althea s HLG

a) Kapacita operace 50 000 – 60 000 osob

Koncem roku 2004, v období, kdy byla zahájena vojenská operace EUFOR Althea, bylo do regionu BiH nasazeno vojsko čítající 7000 osob. Pro EU bylo tohle číslo zatím nejvyšším v historii jejich obranné politiky. Nicméně, jak bylo už výše vysvětleno, a též podobně jako u operace Concordia, využila EU dohody Berlin Plus. V případě operace Althea byly ale navíc vojenské jednotky SFOR již zapojeny do akce v rámci NATO a, jak je výše uvedeno, až 80 procent celkových bojových sil v oblasti BiH změnilo jen své označení a velení na EUFOR. Avšak i přes tyto polehčující okolnosti považuje práce tento bod HLG za splněný.

b) Soběstačnost kapacit a výkonné velení

V případě soběstačnosti managementu a vojenského nasazení EU během operace Althea je nutno podotknout, jak již vychází z předešlé analýzy, že využitím nástroje Berlin Plus, a tím kapacit a schopností NATO, se nedá mluvit o autonomnosti a soběstačnosti SBOP. V předcházející problematice operace Concordia však práce zjišťuje obdobný problém. Nicméně, jak u mise Concordia, tak Althea, je dohoda Berlin Plus zakořeněna v systému mobilizace a působení v krizových oblastech v rámci SBOP, a tím se nedá tak docela považovat za selhání tohoto vytyčeného cíle HLG.

c) Mobilizace jednotek do 60 dnů

Rozhodnutí o provedení operace Althea padlo v červnu roku 2004 na summitu v Istanbulu. Samotné převzetí operace jednotkami EUFOR se datuje na 2. prosince, též v roce 2004. Prodleva mezi udělením mandátu a nasazením jednotek EU do akce

v regionu BiH se protáhla až na 6 měsíců, tj. o 4 měsíce déle, než je požadovaná schopnost mobilizace vojenských kapacit SBOP na základě HLG. Nicméně takto dlouhé zdržení nasazení sil do akce není v důsledku potencionální neschopnosti organizace mobilizace v rámci EU a SBOB, nýbrž jako v případě EUFOR Concordia, na základě nedokonalé koordinace EU a NATO prostřednictvím dohody Berlin Plus. Práce se tedy na základě takovýchto zjištění klaní k negativnímu hodnocení analyzovaného cíle HLG.

d) Trvání nasazení vojenských sil minimálně po dobu 1 rok

Operace EUFOR Althea je do současnosti vůbec nejrozsáhlejší vojenskou misí uskutečněnou pod vlajkou EU a její obranné politiky. Práce výše uvádí, že počet nasazených osob v oblasti BiH dosahoval až 7000 bojeschopných vojenských sil. V současné době je na území BiH nasazeno kolem 2500 osob. Mise probíhá již od roku 2004 až do současnosti, čili rovných deset let. V případě tedy tohoto bodu HLG dochází práce na základě zmíněných faktů k závěru „splněno".

5.3 EUFOR Artemis

V této části bude práce popisovat a následně analyzovat operaci EUFOR Artemis, která byla první zkouškou vojenských kapacit EU mimo evropský kontinent. Občanskou válkou zmítaný region Konžské demokratické republiky (dále jen KDR) byl cílem jednotek EUFOR za účelem nastolení míru.

Cíl operace: stabilizace města Bunia a zlepšení humanitární situace. (EU, External Action 2014)

5.3.1 Historické souvislosti konfliktu

Operace EUFOR Artemis má svůj původ v konfliktu, který byl označen jako „Africká první světová válka". V průběhu roku 1990, po pádu 30 let trvajícího režimu Mobutu-Seseho, se v KDR rodí nový konflikt. Laurent Kabila, člověk, který byl zodpovědný za

svržení Mobutu-Seseho a stávající se sám diktátorem, se ocitl ve válce jak proti ozbrojeným povstalcům z KDR, tak proti Rwandě a Ugandě. (Gegout 2007)

Zárodek tohoto konfliktu spočíval v obvinění Laurenta Kaliba ze strany Rwandy, že napomáhal povstalecké skupině Hutů, kteří byli odpovědní za etnický masakr ve Rwandě. V reakci na tuto skutečnost napadla Rwanda východní část Konga. Nicméně brzy Rwanda a Uganda, které byly původně spojenci, začaly bojovat o nerostné pohanství na území KDR a o podmanění jeho kontroly. Území KDR se tedy ocitlo v několikastranném konfliktu zanechávajícím po sobě milióny mrtvých. (Schmidt 2011) Peace-keeping akce pod záštitou OSN s názvem MONUC, nasazená v KDR v roce 1999, však nebyla schopna zajistit vyřešení takto rozsáhlého konfliktu.

V roce 2001 byl konžský diktátor Laurent Kabila zavražděn a do jeho pozice byl postaven jeho syn, který v důsledku rostoucího mezinárodního tlaku přistoupil k zahájení mírových jednání. (Gegout 2007) Tato jednání vedla v roce 2002 k několika mírovým smlouvám, které vyústily k ukončení občanské války, zahájení demokratických voleb, stažení konžské armády a demobilizaci jednotek Rwandy a Ugandy z oblasti KDR. Avšak i navzdory dosažení stavu relativního míru se ocitlo Kongo v zoufalé situaci. Okolo 3 milionů lidi se ocitlo bez střechy nad hlavou, třetinu populace zasáhla závažná nutriční krize, infrastruktura v zemi byla téměř zcela zničena, a navíc stát existoval bez jakýchkoliv právních předpisů. Jinými slovy, KDR čelila problémům na všech úrovních. (Schmidt 2011)

OSN, které v té době v oblasti KDR operovalo, se obávalo znovuobnovení konfliktu. V důsledku těchto událostí požádal generální tajemník OSN mezinárodní společenství o zahájení vojenské operace ve prospěch pomoci peace-keepingových skupinám OSN a pomoct nastolit pořádek v oblasti. (EU, External Action 2014) Tento požadavek vedl následně k zahájení operace EUFOR Artemis.

5.3.2 Popis Operace Artemis

Operace EUFOR Artemis probíhala v období od 12. června do 1. září 2003. Jak bylo řečeno již výše, dorazila vojska EUFOR do regionu KDR na základě žádosti OSN na

podporu jejich mírových jednotek v rámci mise MONUC. EUFOR Artemis byla poměrně malou a krátkou operací, zaměřující se zejména na zajišťování bezpečnosti ve městě Bunia, v severovýchodní části KDR. (Ulriksen 2009)

K EUFOR Artemis bylo přistoupeno velice pružně, poněvadž 5. června 2003 byl vyřknut zájem ze strany OSN nahradit jednotkami EUFOR probíhající misi MONUC. 12. června 2003 bylo rozhodnuto o začátku operace a zahájena mobilizace vojenských sil EUFOR do KDR a v rozmezí 3 týdnů byly všechny zamýšlené jednotky na místě. (Faria 2004)

Mandát operace Artemis byl trojího charakteru. Obecně se nicméně vztahoval ke zmiňovanému městu Bunia. Celkovým cílem byla tedy stabilizace města a zlepšení humanitární situace. Druhým, více specifickým, cílem bylo zajištění ochrany letiště a též vysídlených osob v oblasti. Třetím úkolem byla ochrana civilního obyvatelstva, pracovníků OSN. (Helly 2009)

EUFOR Artemis byla uskutečněna bez použití dohody Berlin Plus, která umožňuje přístup EU k vojenským kapacitám NATO v jejich misích. Jako taková byla EUFOR Artemis také první zcela nezávislá mise v plné kompetenci SBOP. Nicméně nutno podotknout, že EU neměla stanovené své vlastní velitelské struktury. A tzn., že pokud nevyužívá prostředky NATO prostřednictvím dohody Berlin Plus, musí používat takovéto prostředky jednoho ze svých členských států, a to v rámci dohody zvané „Framework Nation“[13]. Při zahájení vojenské operace Artemis měla Francie již vyvinuté plány na intervenci do oblasti KDR, a vyřkla tedy ochotu představovat zmíněnou Framework Nation, což vyústilo v její participaci osmdesáti pěti procent celkových vojenských sil, nasazených v regionu KDR v rámci EUFOR Artemis. (Gegout 2007) I přes dominanci Francie se však operace EUFOR Artemis zúčastnilo všech 14 států EU. Dále byly nasazeny vojska i ze států mimo EU. Těmi jsou Brazílie (50 vojáků), Kanada a Jihoafrická republika (120 vojáků). Celkově bylo v misi Artemis nasazeno okolo 2000 vojenských sil. (Helly 2009)

[13] Je systém, který dovoluje EU využit v operacích SBOP vojenské kapacity a schopnosti jednoho z členských států ve větší míře. Tzn., svěřuje z velké části do kompetence jednoho ze svých členů velení operací. Tento systém byl zaveden z důvodu nerovnoměrných vojenských struktur a možností členských států EU. (EU, External Action 2014)

EUFOR Artemis trvala pouze 3 měsíce. Prvního úspěchu se podařilo dosáhnout hned v samotném začátku operace prostřednictvím zajištění bezpečnosti a provozu na letišti v Bunii. Vojska dávala přednost zastrašovací technice před přímými boji, aby předešla potencionálním ztrátám. Nicméně v operaci i tak došlo k úmrtí dvou vojáků EUFOR. (Helly 2009)

20. července 2003 bylo dohodnuto předání regionu KDR opět do rukou OSN. Toto ustanovení vedlo 6. září 2003 k úplnému stažení jednotek EUFOR z Bunie. Nové vojsko OSN čítající na 5000 osob přebírá následně odpovědnost za dění v oblasti KDR. (Helly 2009)

5.3.3 Analýza operace Artemis

Při svém mandátu zaznamenala EUFOR Artemis některé nové koncepty v rámci obranné politiky. Jak bylo výše zmíněno, Artemis byla první vojenskou mísí mimo oblast Evropy a též i samostatnou činností bez podpory ze strany NATO a dohody Berlin Plus. Byla vyslána na žádost OSN a následně operovala i pod jejím mandátem. Kromě toho splnila operace Artemis veškerá klíčová opatření v rámci svého mandátu, a sice: rychlé nasazení ve velmi vzdálené oblasti; jednotky EUFOR prokázaly schopnosti chránit a kontrolovat civilní obyvatelstvo s minimálním počtem obětí; dále kvalitní koordinace s humanitárními aktéry a mezinárodními organizacemi. Dále stojí za zmínku fungování politicko-vojenských struktur SBOP v této operaci. Jak potvrzuje Helly: instituce EU jako jsou PSC, EUMC nebo EUMS, popsány výše, dokázaly, že jsou schopny rychlé a efektivní komunikace. (Helly 2009)

V případě operace Artemis se jednalo o celkově druhou vojenskou akci pod velením EU a, stejně jako u operace Concordia, se zásadně podepsala na vývoji SBOP. Význam tohoto vývoje nelze opomenout, jelikož poukazuje na značný pokrok v možnostech SBOP jako nástroje šíření moci. Celkově se tyto kroky dají považovat za zvyšující se ochotu členských států EU posilovat jejich koordinaci nejen na ekonomické a politické rovině, ale i ve vojenství.

Výše uvedená skutečnost, že nasazení EUFOR Artemis proběhlo bez využití nástroje Berlin Plus, vedla v konečném důsledku k dalším důležitým událostem ve SBOP. Kromě toho, Rada EU v roce 2003, v roce, ve kterém se uskutečnila mise Artemis, potvrdila, že i navzdory tomu, že dosáhla své provozní připravenosti dosahovat takovéto úkoly, existují stále určité nedostatky schopností, a to zejména v oblasti strategického plánování a komplexnosti vojenských kapacit. (EU, External action 2014)

Díky EUFOR Artemis bylo též možno ověřit jak koncept Framework Nation, který v tomto případě zastávala Francie, tak schopnosti SBOP expandovat do krizových regionů v tropických a nehostinných podmínkách, což představuje pro EU nové spektrum možností v oblasti krizového řízení. Jedná se tedy o další zásadní krok SBOP, neboť tu ukazuje seriózní závazek EU podněcovat rozvoj své obranné politiky.

V operaci Artemis, tedy, jak bylo zmíněno, operovaly vojska ze všech členských státu EU. Nicméně skutečnost, že byla Francie zvolena Framework Nation, může také znamenat, že prostřednictvím využívání francouzských bojových kapacit si SBOP pouze kompenzuje své nedostatky armádních schopností. EUFOR Artemis se dá tedy považovat za spíše francouzskou misi pod vlajkou EU, než za skutečnou operaci SBOP. Na francouzský závazek vůči EUFOR Artemis tak může být nahlíženo v souvislosti s uspokojením francouzských zájmů v oblasti KDR než čistě jako na víru v evropské společenství. Tím se dále nabízí otázka, proč by Francie upřednostňovala velení EU, spíš než by vyslala svoji vlastní autonomní misi. Odpověď je možno získat ve spojitosti s legitimitou, neboť vojenské operace EU se jeví jako více pravděpodobné k přijetí Radou bezpečnosti OSN, než jednostranný zásah ze strany Francie.

Tak jako výše analyzované operace EUFOR Concordia a Althea, se Artemis nezakládá čistě na strategii hard power. Místo toho byla i EUFOR Artemis založena s cílem prosazovat hard power k zajištění stability regionu, a tím poskytovat prostor pro mezinárodní rozvojové agentury. Nedá se tvrdit, že by samy jednotky EUFOR využívaly v regionu KDR jakéhokoliv nástroje soft power, avšak v důsledku spolupráce s mezinárodními agenturami prosazujícími právě soft power, dochází práce k závěru, že EUFOR Artemis jako celek podléhala přístupu smart power.

5.3.4 Komparativní analýza operace EUFOR Artemis s HLG

a) Kapacita operace 50 000 – 60 000 osob

Dle získaných informací dochází práce k tvrzení, že počet vojáků nasazených do mise EUFOR Artemis byl okolo 2700. Tzn. daleko pod potencionální možnosti SBOP a jejich eventuálních cílů. Z toho vyplývá, že možnosti vojenských kapacit v rámci operace Artemis byly v souladu s vytyčenými cíli HLG.

b) Soběstačnost kapacit a výkonné velení

Soběstačnost kapacit EU v řešení krizí je v tomto bodě opět lehce spekulativní. V případech operace Concordia a Althea využila SBOP vojenských kapacit NATO v rámci dohody Berlin Plus. V případě mise Artemis byla situace za přítomnosti mnohem vyšší autonomnosti, neboť na žádost OSN dokázala EU sama zorganizovat intervenci, a to navíc v podstatně vzdálenější destinaci. SBOP tedy potvrdila svoji připravenost pro samostatnou zahraniční vojenskou akci, což vede práci k potvrzení úspěšně zvládnutého cíle HLG. Nicméně z kritického pohledu je nutné zmínit, že prostřednictvím nástroje Framework Nation využila SBOP 85 procent kapacit francouzské armády i jejich řídících schopností. Otázkou tedy zůstává, do jaké míry se dá operace EUFOR Artemis považovat za „celoevropskou".

c) Mobilizace jednotek do 60 dnů

Efektivita mobilizace mise EUFOR Artemis byla na velice vysoké úrovni. Jak je poznamenáno výše, kompletní proces přesunu jednotek EUFOR do oblasti KDR trval přibližně 1 měsíc, což naprosto splňuje požadavky na schopnosti, které si EU v roce 1999 na jednání v Helsinkách nastavila.

d) Trvání nasazení vojenských sil minimálně po dobu 1 rok

Operace Artemis odpovídala svým trváním operaci Concordia, čili 3 měsíce. Nicméně prostřednictvím zkušené francouzské armády, která působila v oblasti KDR pod vlajkou EU v rámci Framework Nation, by ale nejspíš v případě potřeby dokázala v regionu KDR setrvat a nadále udržovat stabilitu v zemi. Skutečnost, že mandát operace po

ukončení EUFOR Artemis vzala do kompetence opět OSN, svědčí o kvalitně zajištěném prostředí a úspěšnosti mise Artemis, jelikož právě na základě neudržitelných nepokojů v oblasti KDR při mírové misi MONUC žádala OSN o výpomoc s nastolením pořádku. Jinými slovy, ochota OSN znovu převzít mandát na území KDR odráží úspěch operace Artemis.

6 Syntéza a vyhodnocení

V této části se práce dostává do fáze celkové syntézy a vyhodnocení třech výše analyzovaných operací provedených pod záštitou EU a její obranné politiky. Dílčí charakteristika konfliktů a misí, které v nich byly nasazeny, umožňuje nyní učinit závěry, které povedou k zodpovězení výzkumné otázky bakalářské práce, a sice: „je *SBOP projektem, který aplikuje svoji politiku na konkrétní subjekty v souladu s vytyčenými cíli, a odpovídají operace, které probíhají pod jeho záštitou, plnění jeho poslání a přispívají k soudržnosti EU?“*

Jedním z prvních tvrzení, která mohou být při pohledu na výše uvedený popis vybraných misí EUFOR vyřknuta, se vztahuje k chování EU při využívání vojenských nástrojů. Ve všech výše analyzovaných případech operací SBOP nebyly jednotky EUFOR nikdy prvními bezpečnostními aktéry v popisovaných krizových oblastech. Všechny zmiňované mise EU byly buď nasazeny za účelem nahradit sled operací pod velením NATO, což bylo zjištěno v případech operací EUFOR Concordia a EUFOR Althea, a nebo ve prospěch posílení mírových jednotek OSN, což byla naopak situace v operaci EUFOR Artemis. Práce v tomto směru nachází odpověď v určitém trendu chování EU, kdy evropské země nejsou zatím ochotny nasazovat své vojáky do předem nezajištěných oblastí, což jde ruku v ruce s tradičním evropským postojem soft power. V případě použití nástrojů hard power je EU, což vyplývá z výše uvedených charakteristik, určitým způsobem stále závislá na mezinárodní podpoře, a to jak na vojenských kapacitách, tak i velících strukturách. Ve všech třech případech byl nástroj hard power v podání EU nasazen za účelem podpory civilních misí, což zase svědčí o užívání nástroje smart power v podání mezinárodní spolupráce.

EU jako taková se tedy v rámci bezpečnostní problematiky vyznačuje určitým dvojím chováním. Na jednu stranu buduje svoji vlastní obrannou politiku ve prospěch vyšší autonomnosti a soběstačnosti v mezinárodním prostředí, na stranu druhou však není ochotna provádět zásahy v regionech s vyšším stupněm rizika a spoléhá tak na vojenské prostředky jiných mezinárodních společenství. Tyto zmíněné skutečnosti vedou

k tvrzení, že EU nedisponuje dostatkem vojenských prostředků a schopností k jejich organizaci.

Nicméně řešení takovýchto nedostatků spočívá buď ve využití schopností NATO a dohody Berlin Plus, nebo ve vojenských schopnostech jednoho ze členu EU v rámci Framework Nation. Dá se tedy tvrdit, že vývoj SBOP a jejich dosavadních schopností ovlivňuje především ochota silnějších států EU podporovat vojenské a civilní operace a vztahy EU-NATO. Avšak při pohledu na počty nasazených vojáků EU ve výše popsaných operacích došlo od první mise Concordia ke značnému zvýšení vojenských schopností a kapacit SBOP. I přes využívání pomocných struktur při realizaci misí EU, je nutné podotknout, že celková koordinace a finální výstupy jsou pozitivního charakteru. Z tohoto důvodu je možné konstatovat, že se EU úspěšně podařilo shromáždit potřebné schopnosti provádět všechny výše uvedené úkoly, což je pro samotné operace a konflikty, na základě kterých byly provedeny, pravděpodobně důležitějším faktorem než autonomní vojenské kapacity EU. Všechny výše představené operace byly též v souladu s Petěrburskými úkoly, které představují v podstatě kritéria, na základě kterých mohou být nasazeny vojska EU do akce.

Komparativní analýzu vytyčených cílů HLG u jednotlivých misí SBOP hodnotí práce velice kladně. Při procesech realizace operací EUFOR Concordia a EUFOR Althea se naskytlo několik pozdržení na základě dohody Berlin Plus kvůli tehdejším nedokonalým komunikačním strukturám EU a NATO. Je však důležité zmínit, že takovéto pozdržení nemělo na průběh operací jako takových negativní vliv a nastalo v důsledku nových a neodzkoušených operačních struktur. Nicméně zbývající požadavky HLG byly v případě operace Concordia a Althea, splněny. V případě EUFOR Artemis, která využila nástroje Framework Nation, se dá tvrdit, že prostřednictvím analýzy nebyl zjištěn žádný faktor, který by narušoval plnění cílů SBOP v rámci HLG.

Při pohledu na výstupy všech výše analyzovaných misí EUFOR lze tedy potvrdit, že se SBOP prokázal jako skutečně efektivní bezpečnostní nástroj EU. Nicméně ukazuje se, že EU není ochotna zasahovat v rizikovějších oblastech na svoji vlastní zodpovědnost. Pokud budou evropské země prahnout po získání většího vlivu na mezinárodní úrovni

prostřednictvím tvorby vojenských kapacit v rámci SBOP, musí též prokázat ochotu je použít, v případě potřeby, v rizikové situaci jakéhokoliv stupně.

Je zřejmé, že se EU bude jen stěží transformovat z přístupů soft power do hard power. Namísto toho se klaní k její kombinaci, smart power, s převažující tendencí k soft power. Avšak tímto inteligentním přístupem k moci si je též schopna vybudovat na poli světové bezpečnosti neopomenutelné místo. Je každopádně pravděpodobné, že postupným vývojem SBOP si EU časem osvojí propracovanější struktury vojenství a zvedne též svoji ochotu využívat nástroje hard power. Takováto hypotéza je ovšem v rámci složitých mezinárodních struktur těžko prokazatelná.

Z hlediska výzkumné otázky bakalářské práce lze tedy úsilí EU tvořit vlastní obrannou politiku chápat jako úspěšné. Zjištěná efektivita analyzovaných operací SBOP vede práci k závěru, že tato politika může přispět jak k budoucím integračním procesům členských států EU, tak i k získání vyšší konkurenceschopnosti a autonomnosti v rámci mezinárodní bezpečnostní situace. V neposlední řadě bude ovlivňovat transatlantické vztahy a mocenské struktury na mezinárodní úrovni.

7 Závěr

Cílem této bakalářská práce bylo prozkoumání úspěšnosti obranné politiky EU zvané SBOP. Prostřednictvím tohoto zjišťování měla práce najít odpověď na výzkumnou otázku: „je *SBOP projektem, který aplikuje svoji politiku na konkrétní subjekty v souladu s vytyčenými cíli, a odpovídají operace, které probíhají pod jeho záštitou, plnění jeho poslání a přispívají k soudržnosti EU?“* Na základě takto stanovené výzkumné otázky bylo rozhodnuto o využití komparativní metody zjišťování. Metodologii práce se věnuje kapitola první.

V kapitole druhé charakterizuje práce evropskou SBOP, kde se zaměřuje především na historické souvislosti vzniku této politiky, současný stav vlastností a možností SBOP, na interpretaci její řídících institucí a na popis vztahů světových mocenských struktur. Tato kapitola hrála důležitou roli při identifikaci problematiky operací EU a jejich analýzy.

Následující kapitola byla věnována teoretickým pohledům na přístupy prosazování moci, které byly využity při jednotlivých analýzách operací SBOP. Na jejich základě bylo možno posoudit chování EU na mezinárodní bezpečnostní scéně a zjistit trendy v jejím přístupu ke krizovým situacím.

Kapitola čtvrtá a pátá představuje popis a analýzu jak všech tří vybraných misí EU jednotlivě, tak obecnou analýzu těchto operací jako celku. Mandáty vybraných vojenských operací byly srovnány s jejich výstupy, a tím bylo zjištěno, zda-li se zmíněné mise uskutečnily dle zamýšleného plánu. Posléze se výstupy operací podrobily komparaci s vytyčenými vojenskými cíli SBOP, s HLG.

Na základě získaných informací a vybraných metod jejich následné analýzy dosáhla práce přesně stanoveného cíle. Jak již bylo zmíněno v předcházející kapitole, zaznamenal SBOP v rámci plnění svých poslání značných úspěchů. Pro EU, jako integračního uskupení, je tato skutečnost impulzem k setrvání tvorby úsilí angažovat se v mezinárodních bezpečnostních strukturách, a tím napomáhat smyslu spolupráce evropských států ve prospěch zvýšení pravděpodobnosti trvalé udržitelnosti.

8 Zdroje

BERTIN, Thomas. The EU Military Operation in Bosnia, v MERLINGEN, Michael a Rasa OSTRAUSKAITE. *European security and defence policy: an implementation perspective*. New York: Routledge, 2008, xviii, 226 p. ISBN 02-030-1602-5.

BILGIN, Pinar a Berivan ELIS. Hard Power, Soft Power: Toward a More Realistic Power Analysis. In: *Pbilgin.bilkent.edu* [online]. 2008 [cit. 2014-12-25]. Dostupné z: http://pbilgin.bilkent.edu.tr/Bilgin-Elis-IT-2008.pdf

CIVILIAN HEADLINE GOALS: Security and Defence Policy [online]. Santa Maria da Feira: European Union, 2000 [cit. 2014-12-22]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/csdp/about-csdp/civilian_headline_goals/index_en.htm

COLOGNE EUROPEAN COUNCIL 3-4 June 1999. Presidency conclusions and annexes. In: *Archive Of European Integration* [online]. Cologne, Germany: EU European Council, 1999 [cit. 2014-12-22]. Dostupné z: http://aei.pitt.edu/43336/

DELLA PORTA, Donatella a Michael KEATING. *Approaches and methodologies in the social sciences: a pluralist perspective*. Cambridge , New York: Cambridge University Press, 2008, xv, 365 p. ISBN 05-217-0966-0.

DAYTONSKÁ MÍROVÁ SMLOUVA: Středoevropské politické studie. In: *Cepsr.com* [online]. 2005 [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=275

European Union: External Action. EUROPEAN EXTERNAL ACTION SERVICE EEAS BUILDING, 9A Rond Point Schuman - 1000 Brussels. *Official website of the European Union* [online]. 2014 [cit. 2014-12-21]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/index_en.htm

FARIA, F. v OPERATION ARTEMIS IN THE DEMOCRATIC REPUBLIC OF CONGO. v : *Europa.eu* [online]. 2004 [cit. 2014-12-28]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/ifs/publications/articles/book1/book%20vol1_part2_chapter12_op

eration%20artemis%20in%20the%20democratic%20republic%20of%20congo_kees%20homan.pdf

GEGOUT, Catherine. T he E U a nd t hPromotion and Stabilisationof Conflict Settlements: The West Realpolitik and Difficult Consensus on Conflict Resolutionin the Democratic Republicofthe Congo. In: [online]. University of Nottingham, 2007 [cit. 2014-12-28]. Dostupné z: http://www.nottingham.ac.uk/shared/shared_icmcr/Docs/gegout.pdf

GREVI, Giovanny. *European Security and Defence Policy: European Security and Defence Policy: The first 10 years (1999-2009)*. Condé-sur-Noireau, France: EU Institute for Security Studies, 2009. Dostupné z: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/ESDP_10-web.pdf

GNESOTTO, Nicole. *EU security and defence policy: the first five years (1999-2004)*. Paris: European Union Institute for Security Studies, 2004, 294 p. ISBN 978-929-1980-574.

GROSS, Eva. *European Security and Defence Policy: European Security and Defence Policy: The first 10 years (1999-2009)*. Condé-sur-Noireau, France: EU Institute for Security Studies, 2009. Dostupné z: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/ESDP_10-web.pdf

GRAY, Colin S. *Hard power and soft power: the utility of military force as an instrument of policy in the 21st century*. Carlisle, Pa.: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College. ISBN 978-158-4874-867.

HELLY, Damien. *European Security and Defence Policy: European Security and Defence Policy: The first 10 years (1999-2009)*. Condé-sur-Noireau, France: EU Institute for Security Studies, 2009. Dostupné z: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/ESDP_10-web.pdf

HUNTER, Robert Edwards. *The European Security and Defense Policy: NATO's companion--or competitor?*. Santa Monica, CA: RAND, c2002, xxvi, 179 p. ISBN 08-330-3117-1.

KEOHANE, Daniel. *European Security and Defence Policy: European Security and Defence Policy: The first 10 years (1999-2009)*. Condé-sur-Noireau, France: EU Institute for Security Studies, 2009. Dostupné z: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/ESDP_10-web.pdf

KEOHANE, Robert O. *Neorealism and its critics*. New York: Columbia University Press, 1986. ISBN 02-310-6349-0.

KOLODZIEJ, Edward A. *Security and international relations*. New York: Cambridge University Press, 2005, xi, 349 p. ISBN 978-052-1001-168.

LISABONSKÁ SMLOUVA A VNĚJŠÍ POLITIKA EU: Evropská unie a NATO. In: *Euroactiv* [online]. 2014 [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/link-dossier/evropsk-unie-a-nato

LISBON TREATY: *EUROPA* [online]. Official Journal Of The European Union, 2007 [cit. 2014-12-25]. Dostupné z: http://europa.eu/lisbon_treaty/full_text/index_en.htm

LYNCH, Dov a Antonio MISSIROLI. ESDP operations. EU. *Peace palace library* [online]. Institute of Security Studies, 2004 [cit. 2014-12-28]. Dostupné z: http://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/09-dvl-am.pdf

MAASTRICHTSKÁ SMLOUVA O EVROPSKÉ UNII: Přehledy právních předpisů EU.v : [online]. 1992 [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_maastricht_cs.htm

MAIR, Peter a Ingrid van BIEZEN. *On parties, party systems and democracy: selected writings of Peter Mair*. Colchester, U.K.: ECPR Press, 2014, xviii, 634 p. ECPR Press essays. ISBN 978 1 907 301 78 0.

Major General MARAL: MULTINATIONAL OPERATIONS AND FORCES ,French Commanders. *Doctrine: European Union Operation in Macedonia CONCORDIA* [online]. 2007 [cit. 2014-12-28]. Dostupné z: file:///C:/DOCUME~1/Petr/LOCALS~1/Temp/no_spe_chefs_francais_uk.pdf

MICHAEL EMERSON AND EVA GROSS, Editors a Ana E [ESSAYS BY] ISABELLE IOANNIDES. *Evaluating the EU's crisis missions in the Balkans: NATO's companion--or competitor?*. Brussels [Belgium]: Centre for European Policy Studies, 2007, xxvi, 179 p. ISBN 978-929-0797-098.

MILITARY HEADLINE GOAL: Security and Defence Policy [online]. Helsinky, 1999 [cit. 2014-12-22]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/csdp/about-csdp/military_headline_goals/index_en.htm

NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION: NATO-EU: a strategic partnership. *Nato.int* [online]. NATO, 2014 [cit. 2014-12-25]. Dostupné z: http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49217.htm?selectedLocale=en

NYE, Joseph S. *The future of power*. 1st ed. New York: PublicAffairs. ISBN 978-158-6488-925.

ORSINI, Dominique. Future of ESDP: Lesson from Bosnia, v MICHAEL EMERSON AND EVA GROSS, Editors a Ana E [ESSAYS BY] ISABELLE IOANNIDES. *Evaluating the EU's crisis missions in the Balkans*. Brussels [Belgium]: Centre for European Policy Studies, 2007. ISBN 978-929-0797-098.

OVERHAUS, Marco. Bosnie-Herzégovine: les limites de la gestion de crise a l´européenne. *Politique Étrangére*. 2009, no.3.

PEACEMAKING, PEACEKEEPING, PEACEBUILDING. V : *University of Colorado, USA: Conflict Research Consortium* [online]. 1998 [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: http://www.colorado.edu/conflict/peace/treatment/peacemkg.htm

PETROV, Petar. *EIoP European integration online papers: Early Institutionalisation of the ESDP Governance Arrangements: Insights From Operations Concordia and Artemis*. Maastricht University: European Integration online Papers, 2010. ISBN 1027-5193. Dostupné z: http://eiop.or.at/eiop/pdf/2010-008.pdf

REES, John A. *Religion in international politics and development: the World Bank and faith institutions*. 2nd ed. Cheltenham: Edward Elgar, 2011, xxxi, 188 p. ISBN 18-498-0308-0.

SCHMIDT, Peter, (2011): *The EU's Military Involvement in the Democratic Republic of Congo:* Security Culture, Interests and Games. Contemporary Security Policy, 32:3, 567-581

SCHROEDER, C.S. V MICHAEL EMERSON AND EVA GROSS, Editors a Ana E [ESSAYS BY] ISABELLE IOANNIDES. *Evaluating the EU's crisis missions in the Balkans:NATO's companion--or competitor?*. Brussels [Belgium]: Centre for European Policy Studies, 2007, xxvi, 179 p. ISBN 978-929-0797-098.

SMITH, Anthony D. *Nationalism: theory, ideology, history*. 2nd ed. Cambridge, UK: Polity, 2010. ISBN 978-074-5651-279.

THE BRUSSELS TREATY: Treaty of Economic, Social and Cultural Collaboration and Collective Self-Defence. In: *North Atlantic Treaty Organization* [online]. 1948 [cit. 2014-12-21]. Dostupné z: http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17072.htm

THE EUROPEAN INSTITUT: European Defense. EUROPEAN UNION. [online]. 2014 [cit. 2014-12-21]. Dostupné z: http://www.europeaninstitute.org/index.php/defense/european-defense

THE PETERSBERG TASKS: *European Union: External Action* [online]. 1992 [cit. 2014-12-21]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/csdp/about-csdp/petersberg/index_en.htm

THE U.S.–JAPAN ALLIANC: Getting Asia Right throught 2020. *Http://csis.org* [online]. 2007 [cit. 2014-12-25]. Dostupné z: http://csis.org/files/media/csis/pubs/070216_asia2020.pdf

TREATY OF ALLIANCE: Treaty of Alliance and Mutual Assistance between the United Kingdom and France. In: *Cvce.eu: Dunkirk* [online]. 1947 [cit. 2014-12-21].

Dostupné z: http://www.cvce.eu/content/publication/1997/10/13/1fb9f4b5-64e2-4337-bc78-db7e1978de09/publishable_en.pdf

TRUNKOS, Judit. WHAT IS SOFT POWER CAPABILITY AND HOW DOES IT IMPACT FOREIGN POLICY. In: *Www.culturaldiplomacy.org* [online]. 2013 [cit. 2014-12-25]. Dostupné z: http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/2013-acdusa/What-Is-Soft-Power-Capability-And-How-Does-It-Impact-Foreign-Policy--Judit-Trunkos.pdf

ULRIKSEN, Stale, v *European Security and Defence Policy: European Security and Defence Policy: The first 10 years (1999-2009)*. Condé-sur-Noireau, France: EU Institute for Security Studies, 2009. Dostupné z: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/ESDP_10-web.pdf

WEISSERTH, Ed. by Jochen Rehrl and Hans-Bernard. *Handbook CSDP: the common security and defence policy of the European Union*. Vienna: Federal Ministry of Defence and Sports of the Republic of Austria, 2010. ISBN 978-390-2275-318.

WILSON, III, E. J. (2008). *Hard Power, Soft Power, Smart Power*. Annals of the American Academy of Political and Social Science, Vol. 616, pp. 110-124